

STUDIU

**EVALUAREA NEVOILOR DE AJUSTARE A
CADRULUI DE REGLEMENTARE A
MECANISMELOR PRIN CARE SE ASIGURĂ
PROTECȚIA COPIILOR AFLAȚI ÎN SITUAȚII DE
RISC LA STANDARDELE INTERNAȚIONALE ÎN
VEDEREA ASIGURĂRII MONITORIZĂRII
CORESPUNZĂTOARE A CONVENȚIEI ONU
PENTRU DREPTURILE COPILULUI**

ELABORAT DE: MIHAIL GORINCIOI

Acest studiu a fost elaborat cu sprijinul
financiar al UNICEF (Moldova)

CUPRINS

Introducere

- 1. Evoluția reglementărilor naționale privind protecția drepturilor copilului**
 - 1.1. Documente juridice internaționale ca bază a reglementărilor juridice interne
 - 1.2. Reglementări naționale cu privire la protecția copiilor aflați în situații de risc
- 2. Analiza legislației interne cu privire la activitatea Oficiului Avocatului Poporului pe segmentul monitorizării respectării drepturilor copilului**
 - 2.1. Armonizarea Legii cu privire la Avocatul Poporului (nr. 52 din 03.04.2014) și Legii pentru aprobarea Regulamentului de Organizare și Funcționare a Oficiului Avocatului Poporului (nr. 164 din 31.07.2015) cu reglementările internaționale
 - 2.2. Implementarea strategiilor cu privire la drepturile copilului la nivel național
- 3. Repere specifice de monitorizare a respectării drepturilor copilului**
 - 3.1. Măsuri generale, drepturi civile, măsuri speciale de protecție
 - 3.1.1. Principii generale
 - 3.1.2. Nume și cetățenie
 - 3.1.3. Libertatea de expresie și de asociere
 - 3.1.4. Protejarea vieții private
 - 3.1.5. Interzicerea torturii și a privării de libertate
 - 3.1.6. Exploatarea prin muncă a copilului
 - 3.1.7. Protecția împotriva exploatarei sexuale
 - 3.1.8. Prevenirea răpirii, vânzării și traficului de copii
 - 3.2. Mediul familial și formele alternative de îngrijire
 - 3.2.1. Îndrumarea părinților și dezvoltarea capacităților copiilor
 - 3.2.2. Separarea de părinți
 - 3.2.3. Reunificarea familiei
 - 3.2.4. Responsabilitatea părinților
 - 3.2.5. Protejarea copiilor împotriva oricărei forme de violență, abuzuri și neglijență
 - 3.2.6. Protecția copiilor lipsiți de sprijinul familial
 - 3.2.7. Protecția copiilor solicitanți de azil, beneficiari ai protecției umanitare și apatrizi
 - 3.2.8. Copiii deținuți cu mamele lor
 - 3.2.9. Adopția
 - 3.2.10. Pensia alimentară
 - 3.3. Sănătatea și bunăstarea copilului
 - 3.3.1. Serviciile de sănătate
 - 3.3.2. Copii cu dizabilități
 - 3.3.3. Drogurile
 - 3.4. Educație, recreare și cultură
 - 3.4.1. Opinia copilului
 - 3.4.2. Accesul la informare corespunzătoare
 - 3.4.3. Educația
 - 3.4.4. Timpul liber, recrearea și activitățile culturale
 - 3.5. Justiția prietenoasă copilului
 - 3.5.1. Delicvența juvenilă
 - 3.5.2. Instrumente internaționale în domeniul justiției pentru copii.
- 4. RECOMANDĂRI**

INTRODUCERE

O dată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului, au fost clarificate și elucidate o serie de reglementări care asigură procesul de monitorizare a respectării drepturilor omului de către instituția națională pentru drepturile omului. Totodată în abordarea substanțială a rolului instituției ombudsmanului rămân încă foarte multe aspecte necesar a fi dezvoltate și perfecționate.

Instituția Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului își găsește reglementarea la fel în legea specială însă este guvernată de anumite lacune legislative care nu descriu exhaustiv atribuțiile, drepturile și obligațiile instituției în vederea monitorizării respectării drepturilor copilului distinct și specific.

Prezentul studiu își propune printre obiective identificarea soluțiilor legislative/instrumentative pentru clarificarea și stabilirea rolului Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în concordanță cu standardele internaționale. Alte obiective țin nemijlocit de analiza reglementărilor internaționale și reflectarea acestora în textele de lege naționale dar și formularea/elaborarea recomandărilor cu privire la acțiunile necesare în vederea măririi capacităților Instituției Oficiului Avocatului Poporului.

Problematica implementării instrumentelor de garantare și asigurare a respectării drepturilor copiilor aflați în situații de risc a generat mai multe abordări atât de ordin legislativ cât și instituțional. În vederea stabilirii principalelor direcții de asigurare a protecției drepturilor copilului, de-a lungul timpului, legislația națională a suferit schimbări majore atât de ordin conceptual cât și de aplicare. În pofida acestui fapt, în continuare, situația copiilor sub aspectul garantării și respectării drepturilor fundamentale rămâne încă în tranziție și comportă deseori faze îngrijorătoare.

Rolul Instituției Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului se conturează substanțial atunci când autoritățile responsabile de protecția drepturilor copilului ezită sau tratează superficial anumite chestiuni specifice.

Existența unui cadru legislativ în concordanță aproximativă cu standardele internaționale deși salutară este insuficientă pentru asigurarea și garantarea de facto a drepturilor fundamentale ale copilului.

Prezentul studiu este structurat în 3 capitole și prezintă o cercetare comprehensivă a principalelor aspecte legislative ce țin de protecția drepturilor copilului.

În primul capitol, autorul s-a referit la evoluția reglementărilor naționale privind protecția drepturilor copilului. Au fost analizate și prezentate principalele documente juridice internaționale care au stat la baza edificării legislației naționale dar au fost subliniate și principalele reglementări naționale care se referă la protecția copiilor aflați în situații de risc.

În cel de-al doilea capitol a fost prezentată o analiză comprehensivă a legislației interne cu privire la activitatea Oficiului Avocatului Poporului pe segmentul monitorizării respectării drepturilor copilului și corespunderea reglementărilor interne cu Principiile de la Paris. O altă direcție descrisă în capitolul doi se referă la monitorizarea și asigurarea implementării strategiilor cu privire la drepturile copilului la nivel național.

Capitolul trei prezintă o imagine generală cu privire la reperele de monitorizare a respectării drepturilor fundamentale ale drepturilor copilului în lumina prevederilor Convenției cu privire la Drepturile Copilului. Practic au fost analizate principalele direcții de monitorizare și de îmbunătățire a instrumentelor de monitorizare în funcție de fiecare drept dar și de fiecare reglementare specifică.

Considerăm că prezentul studiu va contribui la perfecționarea atât a cadrului legal cât și a instrumentelor de monitorizare a respectării drepturilor copiilor. Structura acestui document poate servi drept un ghid care conține atât aspecte de ordin juridic/teoretic cât și de ordin practic cu sublinierea principalelor direcții în vederea punerii în aplicare a mecanismelor de monitorizare care derivă din atribuțiile Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului.

1. EVOLUȚIA REGLEMENTĂRILOR NAȚIONALE PRIVIND PROTECȚIA REPTURILOR COPILULUI

1.1. DOCUMENTE JURIDICE INTERNAȚIONALE CA BAZĂ A REGLEMENTĂRILOR JURIDICE INTERNE

Primul document internațional care a fost avut în vedere la elaborarea legislației Republicii Moldova cu privire la protecția drepturilor copilului a fost Convenția cu privire la Drepturile Copilului (în continuare CDC), adoptată în 1989, de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite. Acest document a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 408-XII din 12 decembrie 1990. Prin ratificarea CDC, statele se angajează să respecte și să garanteze drepturile stabilite în textul Convenției prin jurisdicția lor, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul de naștere sau de statutul dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia. Un segment aparte al obligației statelor care au ratificat CDC se regăsește în textul alineatului 2 al articolului 2 care prevede că statele părți vor lua toate măsurile de protejare a copilului împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancționare pe considerente ținând de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.

Un ansamblu de reglementări internaționale a protecției drepturilor copilului luate în considerare la elaborarea legislației interne stabilește prioritățile de bază a asigurării interesului superior al copilului.

Printre aceste acte internaționale pot fi numite:

Convenția asupra Protecției Copiilor și Cooperării în materie de Adopție Internațională, încheiată în cadrul Conferinței de Drept Internațional de la Haga la 29 mai 1993, ratificată de Republica Moldova fiind în vigoare din data de 1 august 1998 – acest act internațional are drept scop instaurarea unui sistem de cooperare între statele contractante pentru a asigura respectul garanțiilor prin care adopțiile internaționale să se desfășoare în interesul superior al copilului și în respectul drepturilor fundamentale care îi sunt recunoscute în dreptul internațional.

Ansamblul de reguli minime al ONU cu privire la Administrarea Justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) din 29 noiembrie 1985 – prin semnarea acestui document, statele își asumă responsabilitatea să creeze condiții care să asigure antrenarea completă a tuturor resurselor existente în scopul promovării bunăstării minorului și reducerii nevoii de intervenție a legii, astfel încât persoana în cauză să fie tratată eficient, echitabil și uman în conflictul său cu legea.

Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delinvenței juvenile (Directivă de la Riyadh) din 14 decembrie 1990 – prezentele principii trebuie explicate și implementate împreună cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Drepturilor Economice, Sociale și Culturale, Convenția Internațională a Drepturilor Civile și Politice, Declarația Drepturilor Copilului și Convenția cu privire la Drepturile Copilului și contextul Regulilor minime a Națiunilor Unite pentru Administrarea Justiției Juvenile, de

asemenea și ale instrumentelor și normelor legate de aceste drepturi, interese și bunăstare a copiilor și persoanelor tinere.

Normele ONU pentru Protecția Tinerilor Privăți de Libertate din 14 decembrie 1990 – prezentele norme au drept scop stabilirea unor standarde minime acceptate de Organizația Națiunilor Unite pentru protejarea minorilor privați de libertate sub orice formă, în conformitate cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului și în scopul de a contracara efectele negative ale tuturor tipurilor de detențiune și de a promova integrarea în societate a tinerilor privați de libertate. Normele sunt concepute și acceptate pentru a servi ca standarde de referință convenabile pentru a încuraja și ajuta profesioniștii implicați în conducerea sistemului de justiție pentru minori.

Convenția O.I.M. privind vârsta minimă de încadrare în muncă din 26 iunie 1973 – statele care au ratificat prezentul document, se responsabilizează întru urmărirea unei politici naționale care să asigure abolirea efectivă a muncii copiilor și să ridice în mod progresiv vârsta minimă de încadrare în funcție sau să stabilească nivelul adecvat al muncii în dependență cu dezvoltarea fizică și mintală a adolescenților.

Convenția O.I.M. privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor – are drept scop responsabilizarea statelor în vederea luării măsurilor eficiente pentru a asigura interzicerea și eliminarea urgentă a celor mai grave forme ale muncii copiilor, orice membru trebuie să elaboreze și să pună în aplicare programe de acțiune în vederea eliminării cu prioritate a celor mai grave forme ale muncii copiilor.

1.2. REGLEMENTĂRI NAȚIONALE CU PRIVIRE LA PROTECȚIA COPIILOR AFLAȚI ÎN SITUAȚII DE RISC

Protecția copiilor aflați în situații de risc a fost reglementată în primele acte normative adoptate de legislativul Republicii Moldova. Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului pe lângă prezentarea principiilor generale și descrierea drepturilor fundamentale ale copilului, dedică un capitol întreg condițiilor nefavorabile și extreme. Articolul 22 stabilește ajutorul special din partea statului pentru copiii orfani și cei rămași fără îngrijire părintească. La articolul 23, legiuitorul s-a referit la întreținerea copiilor în instituții de stat în cazurile în care nu este posibil plasamentul copilului fără familie într-o altă familie și obligația statului de a crea toate condițiile pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copilului. Cu referire la protecția copiilor aflați în situații de risc, în cadrul aceleiași legi, vom identifica prevederi destinate: protecției drepturilor copiilor cu dizabilități, drepturilor copiilor aflați în situații excepționale, interzicerii antrenării copiilor în acțiuni militare, protecției dreptului copilului la un statut de refugiat, ocrotirii drepturilor copilului în cazul tragerii la răspundere a acestuia, ocrotirii drepturilor copilului în instituțiile educative speciale și ocrotirii copilului de răpire, vânzare și trafic.

Pornind de la necesitatea imperioasă a reglementării protecției copiilor aflați în situații de risc, punctând importanța stabilirii principiilor naționale de protecție a copilului aflați în situații de risc, având în vedere exigența și pretenția de a stabili atribuțiile de bază ale autorităților care asigură protecția drepturilor copilului, legiuitorul a adoptat Legea nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți. Obiectul legii este consfințit în art. 1 și se referă la stabilirea

procedurilor de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți, precum și autoritățile și structurile responsabile de aplicarea procedurilor respective. Prezenta lege vine să clarifice și să definească semnificația noțiunilor de bază, să puncteze principiile protecției copilului aflat în situație de risc, printre care: asigurarea cu prioritate a interesului superior al copilului (principiu evidențiat și de CDC), respectarea priorității privind creșterea și educarea copilului în familie, dreptul prioritar al părinților de a-și educa copiii conform propriilor convingeri, obligația statului de a asigura familiei asistența necesară pentru creșterea și educarea copiilor (obligație subliniată și de textul art. 49 din Constituția Republicii Moldova, protecția familiei și a copiilor orfani), egalitatea șanselor și nediscriminarea, cooperarea intersectorială și intervenția multidisciplinară, asistența individualizată a fiecărui copil, respectarea demnității copilului (garanțarea respectării demnității copilului este insistent promovată și de prevederile Convenției cu privire la drepturile copilului la Art. 23, 28 cât și 39), asigurarea participării copilului la luarea deciziilor care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul de maturitate.

Un alt principiu care se regăsește în prevederile Legii 140 din 2013 este asigurarea continuității în creșterea și educarea copilului ținând cont de identitatea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, în cazul luării unei măsuri de protecție. Celeritatea în luarea oricărei decizii cu privire la copil și responsabilitatea autorităților pentru asigurarea protecției împotriva violenței la fel reprezintă două principii care se regăsesc și în documentele internaționale.

În continuare vom analiza care sunt atribuțiile autorității tutelare prevăzute expres de legislație și care ar putea fi instrumentele de monitorizare a exercitării acestor atribuții.

La art. 6, alin.1 lit.a este prevăzută atribuția autorității de a recepționa și înregistra sesizări privind încălcarea drepturilor copilului, cumulativ același aliniat presupune autosesizarea autorității în cazul identificării copiilor aflați în situații de risc. Coroborând prevederea art.6 alin.1 lit. a cu textul art. 8, vom evidenția situațiile care sunt supuse înregistrării și autosesizării și anume cazurile care vizează: copiii supuși violenței, copiii neglijăți, copiii care practică vagabondajul, cerșitul și prostituția, copii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților, părinții copiilor care au decedat, copii care trăiesc în stradă, au fugit sau au fost alungați de acasă, părinții refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copiilor, copii au fost abandonați de părinți, în privința unuia din părinți este instituită o măsură de ocrotire judiciară etc. Cu referire la stabilirea categoriilor de copii aflați în situații de risc, legiuitorul a analizat și a prevăzut principalele direcții, dar cu referire la promovarea și informarea copiilor/reprezentanților în legătură cu dreptul de a sesiza autoritatea competentă, putem aminti o singură prevedere cu caracter general (Art. 6 alin.1 lit. n – *planifică și decide realizarea măsurilor de informare a populației privind drepturile copilului*), or informarea populației cu privire la ansamblul de drepturi și instrumentele de sesizare este și ar trebui să fie esențială. În acest sens putem accentua necesitatea intensificării procesului de monitorizare a exercitării atribuțiilor autorităților tutelare sub aspectul informării populației și a promovării instrumentelor de sesizare.

O atribuție a autorității tutelare înserată în art. 6 alin 1, lit. c, care ar trebui să comporte o atenție deosebită este întreprinderea acțiunilor necesare pentru prevenirea separării copilului de mediul familial sau pentru reintegrarea copilului în familie. Considerăm

imperios necesară efectuarea unei analize cu privire la totalitatea cazurilor de aplicare a plasamentului de urgență în raport cu măsura alternativă a plasamentului planificat, or monitorizarea implementării măsurilor eficiente în vederea prevenirii separării copilului de mediul familial reprezintă o premisă a contracarării acestui fenomen.

Un aspect important care trebuie să fie analizat în sensul exercitării atribuțiilor autorităților tutelare este colaborarea și comunicarea între instituții. Această atribuție este prevăzută la art. 6. Alin.1 lit p. și presupune existența unei colaborări între instituțiile tutelare teritoriale și centrale în vederea protecției copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți, inclusiv prin informarea reciprocă pe probleme de interes comun. Legiuitorul a dedicat un capitol aparte (Capitolul VI – Cooperarea în domeniul protecției) tocmai pentru a sublinia importanța instrumentului de cooperare și în aspect intersectorial. Atunci când analizăm obligația angajaților autorităților publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor din cadrul sau subordonate acestora, care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept în conformitate cu mecanismul de cooperare intersectorială aprobat de Guvern, accentuăm atribuția de realizare a măsurilor de prevenire a situațiilor de risc pentru copii, or această atribuție necesită a fi considerată una prioritară și trebuie avută în vedere atunci când se discută instrumentele de monitorizare.

Existența unei baze de date comune ale instituțiilor care activează în domeniul protecției drepturilor copilului ar putea fi un prim pas care ar facilita o comunicare eficientă. Importanța acestor relații de colaborare dintre instituțiile vizate comportă o semnificație deosebită când abordăm procesele de elaborare a politicilor, proiectelor și mecanismelor de protecție a drepturilor copilului.

În sensul asigurării respectării prevederilor legale, vom analiza și cadrul juridic al răspunderii pentru încălcarea dispozițiilor prezentei legi. Conform art. 22 alin. 1 din Legea 140 din 2013, încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală, în conformitatea cu legislația în vigoare. Aliniatul 2 al aceluiași articol stabilește acțiunile/inacțiunile autorităților care sunt pasibile de răspundere: nerespectarea condițiilor legale de recepționare și înregistrare a sesizărilor privind copiii aflați în situații de risc, încălcarea fără motive întemeiate a termenului stabilit de lege pentru inițierea sau desfășurarea procedurii de evaluare inițială a situației copilului, asistența necorespunzătoare a copiilor aflați în situații de risc, tergiversarea fără motive întemeiate a prezentării către autoritatea centrală pentru protecția copilului a informației despre copiii separați de părinți, neasigurarea controlului aspra condițiilor de întreținere, educație și instruire în familie a copiilor aflați în situații de risc, plasarea neîntemeiată sau cu încălcarea condițiilor stabilite de lege în serviciul de plasament de tip rezidențial a copilului separat de părinți, neîndeplinirea de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a dispozițiilor legitime ale autorității tutelare, eschivarea sub orice formă a părinților sau persoanelor care îi înlocuiesc de la procesul de reintegrare a copilului în familie, aflarea copilului în pericol iminent din cauza lipsei de supraveghere din parte părinților, a reprezentanților legali sau a altor persoane în grija cărora acesta se află. Monitorizarea și sistematizarea cazurilor de încălcare a prevederilor prezentei legi conform Art. 22 este indispensabilă. Colectarea datelor și compararea acestora cu perioade de timp diferite ar putea servi drept un criteriu important de evaluare a prestației autorităților vizate. Un număr mare de asemenea încălcări ar putea evidenția anumite carențe, frecvența unor încălcări din

partea unor actori(părinți și persoane responsabile) ar putea sugera probleme la capitolul informării iar lipsa încălcărilor prezentei legi ar putea prezenta curențe cu privire la documentarea și evidența anumitor aspecte.

2. ANALIZA LEGISLAȚIEI INTERNE CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA OFICIULUI AVOCATULUI POPORULUI PE SEGMENTUL MONITORIZĂRII RESPECTĂRII DREPTURILOR COPILULUI

2.1. ARMONIZAREA LEGII CU PRIVIRE LA AVOCATUL POPORULUI (NR. 52 DIN 3 APRILIE 2014) CU REGLEMENTĂRILE INTERNAȚIONALE

În ciuda aprobării largi a Principiilor de la Paris, modul în care aceste recomandări au fost traduse în practică a fost foarte flexibil. Sunt atât pragmatice, cât și politice motivele pentru acest fapt. Principiile de la Paris oferă doar un aspect general asupra cadrului de reglementare a structurii, mandatului și competențele instituțiilor naționale. Într-adevăr, am putea spune că standardele sunt atât de largi încât este aproape imposibil să se evalueze în mod obiectiv dacă o instituție națională este în deplină conformitate cu acestea.¹

În plus, în timp ce Principiile de la Paris au fost inițial menite să servească drept standarde minime oferind noilor lor instituții "baza esențială", s-a afirmat că, în realitate, acestea constituie un "program maxim care actualmente încă nu este îndeplinit de vreo instituție națională mondială".²

Deși era clar că era nevoie de reglementarea unor instrucțiuni internaționale, la fel de evident era și faptul că elaborarea unor orientări care s-ar fi potrivit tuturor contextelor naționale erau practic imposibile. Prin urmare, autorii principiilor și-au atins obiectivele atunci când principiile au fost luate în considerare prin compromis, susținute și aprobate de mai multe guverne. Acest compromis s-a materializat atunci când guvernele au aprobat Principiile de la Paris la diferite foruri internaționale și au păstrat o anumită marjă de discreție în vederea punerii în aplicare. De exemplu, rezoluțiile organelor ONU de elaborare a politicilor și rezoluțiile finale a Conferinței mondiale de la Viena, încurajează guvernele să înființeze instituții naționale care să țină cont de recomandările principiilor de la Paris, și recunosc "Dreptul fiecărui stat de a alege cadrul cel mai adecvat nevoilor sale specifice",³ în consecință, Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, care a fost prezent în mod sistematic, a subliniat importanța dezvoltării instituțiilor naționale în conformitate cu Principiile de la Paris și a ales de asemenea să nu-și limiteze sprijinul către un anumit model de instituție.⁴

Cadrul normativ intern cu privire la reglementarea activității Oficiului Avocatului Poporului în Republica Moldova, oferă o imagine generală cu privire la atribuțiile, competența și obligațiile acestei instituții. În continuare vom analiza Legea cu privire la

¹ Anna-Elina Pohjolainen, *The Evolution of National Human Rights Institutions*, 2006

² Consiliul Internațional pentru Politica Drepturilor Omului (2000b), 2

³ Declarația de la Viena și Programul de acțiune Adoptată de Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena din 25 iunie 1993, art. 36, *Conferința Mondială a Drepturilor Omului reafirmă rolul important și constructiv pe care îl joacă instituțiile naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului, în special în consilierea lor capacitatea autorităților competente, rolul lor în remedierea încălcărilor drepturilor omului, în diseminarea informațiilor privind drepturile omului și educația în domeniul drepturilor omului. Conferința Mondială privind Drepturile Omului încurajează înființarea și întărirea instituțiilor naționale, având în vedere "Principiile privind statutul instituțiilor naționale" și recunoscând că este dreptul fiecărui stat de a alege cadrul cel mai potrivit pentru acesta nevoilor de nivel național.*

⁴ *Fact Sheet No.19, National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights, Geneva April 1993*

Avocatul Poporului nr. 52 din 3 aprilie 2014 sub aspectul corespunderii acesteia cu Principiile de la Paris.

Una din primele direcții nuanțate și promovate de standardele internaționale se referă la competența instituțiilor naționale de a promova și proteja drepturile omului, competență prevăzută expres de art. 1 a Legii nr. 52⁵.

Cu privire la mandatul Avocatului Poporului, vom ține cont de principiul conform căruia mandatul trebuie să fie clar prezentat într-un text constituțional sau legislativ care să reglementeze atât componența cât și competența acestei instituții. Observăm caracterul general a acestei prevederi, și gradul masiv de permisivitate în vederea stabilirii de către guverne a propriilor modele de instituții, dar totodată vom aprecia și obligativitatea statelor de a adopta o lege specială în acest sens. Legea nr. 52 cu privire la Avocatului Poporului reglementează atât componența cât și competența acestei instituții,⁶ vom identifica și texte de lege cu privire la mandatul Avocatului Poporului dar și cu privire la condițiile de eligibilitate. În acest sens vom constata că ambii Avocați ai Poporului (Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului) sunt numiți în funcție pentru un mandat de 7 ani care nu poate fi reînnoit. În legătură cu acest aspect, Principiile de la Paris au prevăzut inclusiv posibilitatea rînnoirii mandatului, dar au insistat pentru asigurarea pluralismului instituției naționale.

Cu referire la mandatul Avocatului Poporului, vom aminti prevederile Principiilor de la Paris care sugerează statelor să prevadă în textele legislative sau constituționale un mandat cât mai larg posibil. Deși rămâne la latitudinea statelor a aprecia mărimea mandatului în funcție de fiecare caz în parte, vom preciza totuși că în unele state mandatul Ombudsmanului este de 5 ani cu posibilitatea rînnoirii mandatului o singură dată⁷, în alte state mandatul Ombudsmanului este de 4 ani⁸.

Responsabilitățile unei instituții naționale sunt descrise în cadrul Principiilor de la Paris și constituie un punct de reper pentru legislația statelor. La pct. 3 a Principiilor de la Paris, vom vedea sugerată obligația instituției naționale de a prezenta Guvernului, Parlamentului și oricărui organ competent avize, recomandări, propuneri și rapoarte cu privire la orice aspect legat de promovarea și protecția drepturilor omului care se referă la:

⁵ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 1. , alin(1) *Avocatul Poporului asigură respectarea drepturilor și libertăților omului*, alin (2) – *Avocatul Poporului contribuie la apărarea drepturilor și libertățile omului prin promovarea drepturilor și libertăților omului și a mecanismelor de apărare a acestora*.

⁶ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 11. Drepturile A.P., art. 12. Obligațiile A.P., art. 15. Adjuncții A.P., art. 16. Atribuțiile A.P., art. 17. Atribuțiile Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului etc.

⁷ Legea cu privire la Avocatul Poporului din România, art. 6. alin.(1) *Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună. Mandatul Avocatului Poporului poate fi reînnoit o singură dată*.

⁸ Ombudsmanul Norvegiei este ales pentru o perioadă de 4 ani(<https://www.sivilombudsmannen.no/en/about-the-parliamentary-ombudsman/>)

- (I) orice dispoziții legislative sau administrative, precum și dispoziții referitoare la instituțiile juridice menite să mențină și să extindă protecția drepturilor omului;
- (II) orice situație de încălcare a drepturilor omului pe care decide să o adopte;
- (III) pregătirea rapoartelor privind situația națională în ceea ce privește drepturile omului în general și aspecte mai specifice;

În legătură cu aceste direcții prevăzute de standardele internaționale, vom face referire la prevederile art. 22, alin. (2) a Legii Avocatului Poporului care printre cauzele de sesizare din oficiu, prezintă și dreptul de a prezenta rapoarte speciale în ședințele Parlamentului, or principiul la care se face referire presupune obligația instituțiilor naționale de a interveni prompt ori de câte ori se impune pentru a fi evitate orice situații de încălcare a drepturilor omului. Această obligație de a interveni cu rapoarte speciale atât către Parlament cât și Guvern, este de esență și natura independenței instituției naționale a drepturilor omului, obligație care trebuie prevăzută expres și distinct inclusiv pentru Avocatul Poporului pentru drepturile copilului.

Un alt instrument pe care îl descrie legislația națională se referă la Raportul anual al Avocatului Poporului. În vederea atingerii obiectivului de raportare către Parlament cu privire la situația respectării drepturilor omului în Republica Moldova, considerăm oportun și necesar întocmirea și prezentarea unui raport distinct de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, or legea națională nu face referire la acest aspect. Includerea unui capitol în raportul prezentat conform legislației în vigoare, nu este suficient pentru a prezenta și descrie situația privind drepturile copilului dar și diminuează importanța acestui domeniu. Având în vedere importanța și necesitatea stridentă de a proteja drepturile copilului, luând în considerare principiul interesului superior al copilului, punctând faptul că protecția copilului ar trebui să reprezinte un obiectiv principal național, se impune a atrage o atenție deosebită de către Parlament pentru instituția Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului.

Alte obligații importante sugerate de Principiile de la Paris pentru instituțiile naționale în vederea protejării și asigurării respectării drepturilor omului se referă la:

- promovarea și asigurarea armonizării legislației, reglementărilor și practicilor naționale cu instrumentele internaționale privind drepturile omului la care statul este parte și punerea lor în aplicare efectivă;
- încurajarea ratificării instrumentelor internaționale și asigurarea punerii în aplicare a acestora;
- contribuția instituțiilor naționale la elaborarea rapoartelor pe care statele sunt obligate să le supună organelor și comitetelor Organizației Națiunilor Unite;
- cooperarea cu Organizația Națiunilor Unite și cu orice altă organizație din sistemul ONU, instituțiile regionale și instituțiile naționale ale altor țări competente în domeniul protecției și promovării drepturilor omului;
- contribuția instituției naționale la formularea programelor de predare și de cercetare în domeniul drepturilor omului;

- promovarea drepturilor omului prin creșterea gradului de conștientizare a opiniei publice, în special prin informare, educație și prin utilizarea tuturor organelor de presă.

Perfecționarea legislației în domeniul drepturilor și libertăților omului este o direcție sugerată de Principiile de la Paris dar și reglementată de Legea cu privire la Avocatul Poporului.⁹ Acest instrument de protecție a drepturilor omului trebuie analizat și evidențiat inclusiv în raport cu activitatea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, or intervenția promptă atât în procesul de elaborare a actelor legislative cât și în procesul de operare cu texte legislative, este indispensabilă.

Cu privire la atribuția Avocatului Poporului de a prezenta propuneri și recomandări de ratificare sau aderare la instrumentele internaționale în domeniul drepturilor omului,¹⁰ trebuie să ținem cont de faptul că acest aspect este esențial în vederea armonizării legislației naționale cu standardele internaționale.

Având în vedere rolul primordial al Avocatului Poporului cu privire la drepturile copilului de a contribui la consolidarea educației în domeniul drepturilor și libertăților omului prin participarea la elaborarea programelor de instruire educaționale formale și nonformale, considerăm necesar a accentua această atribuție și la nivel legislativ, or actualmente această obligație este prezentată de legea națională destul de general.¹¹

Promovarea drepturilor omului reprezintă o metodă foarte actuală și eficientă în vederea asigurării protecției drepturilor omului. Legislația națională prezintă mai multe instrumente de promovare a drepturilor omului: sensibilizarea societății prin intermediul mass-media, mediatizarea cazurilor de încălcarea a drepturilor omului, familiarizarea societății cu mecanismele de apărare a drepturilor omului, contribuirea la consolidarea educației în domeniul drepturilor omului, elaborarea și diseminarea materialelor informative etc.,¹² instrumente care vin să susțină măsurile întreprinse de guvern în vederea asigurării protecției drepturilor omului.

În scopul accentuării rolului Avocatului Poporului pentru drepturile copilului dar și evidențierii principalelor atribuții și competențe, considerăm indispensabilă formularea textelor de lege astfel încât să fie avute în vedere ambele instituții: atât Avocatul Poporului cât și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. Pe lângă atribuțiile

⁹ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 27 – Perfecționarea legislației în domeniul drepturilor și libertăților omui

¹⁰ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 16, lit. e) *prezintă propuneri și recomandări de ratificare sau aderare la instrumentele internaționale în domeniul drepturilor și libertăților omului și acordă suport metodologic pentru asigurarea implementării lor.*

¹¹ Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 28, lit. d) *contribuie la consolidarea educației în domeniul drepturilor și libertăților omului și participarea la elaborarea programelor educaționale formale și nonformale.*

¹² Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, art. 28 – Promovarea drepturilor și libertăților omului, art. 16 lit. h) *promovează drepturile omului în societate*

specificate în art. 17 din Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului, considerăm necesar a prezenta distinct prevederi cu privire la:

- întreprinderea de măsuri care vin să promoveze și monitorizeze respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova;
- promovarea perfectării legislației în domeniul protecției copiilor și armonizarea acesteia cu principiile și actele internaționale;
- promovarea și aducerea la cunoștința copiilor drepturilor și metodelor de apărare a acestora;
- asigurarea consolidării participării copiilor în procesul de luare a deciziilor;
- contribuția la realizarea rapoartelor pe care statele sunt obligate să le prezinte Organizației Națiunilor Unite;
- cooperarea cu ONU, organizațiile regionale și naționale pentru drepturile omului;

În legătură cu punerea în aplicare a prevederilor menționate mai sus, ar fi indicat a descrie unele instrumente care sunt promovate inclusiv și de Principiile de la Paris dar care este preferabil ale atribui și Avocatului Poporului pentru drepturile copilului.

Unul din instrumente este reprezentarea în instanța de judecată a copilului atunci când se apreciază că interesul superior al copilului poate fi îngăduit.

Al doilea instrument care necesită a fi reglementat separat este legat de elaborarea rapoartelor distincte anuale către Parlament. În acest sens, atât procedura cât și structura acestui raport, necesită a fi descrisă de textul legislativ.

Al treilea aspect prevăzut expres și în textul Principiilor de la Paris ține de atribuția instituțiilor naționale de a ajuta la realizarea programelor de educație și cercetare în domeniul drepturilor copilului și monitorizarea aplicării acestora în școli, universități și printre specialiști.

Al patrulea aspect care ar trebuie prevăzut expres ține de promovarea drepturilor copilului și depunerea eforturilor pentru combaterea discriminării, prin conștientizarea opiniei publice - în particular prin intermediul informării, educației și media.

2.2. IMPLEMENTAREA STRATEGIILOR CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI LA NIVEL NAȚIONAL

În vederea asigurării respectării drepturilor copilului, de către instituția Avocatului Poporului, se impune a fi analizat și monitorizat sub aspectul implementării dar și eficienței Planul de Acțiuni pentru 2016-2020 privind implementarea strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020. Acest plan practic vine să contribuie la atingerea mai multor obiective printre care: prevenirea separării copilului de familie, stoparea graduală a instituționalizării copiilor cu vârsta de 0-3 ani, reducerea continuă a numărului de copii aflați în îngrijire rezidențială, reducerea efectelor negative ale migrației părinților asupra copiilor rămași în țară, prevenirea violenței, neglijării și exploatarei copiilor, combaterea violenței, neglijării și exploatarei copiilor etc.

Observăm că în cadrul acestui plan de acțiuni sunt prevăzuți mai mulți pași cu privire la revizuirea cadrului normativ. Revizuirea cadrului normativ ține de majorarea cuantumului prestațiilor sociale/ ajutorului social, reglementarea serviciului social de asistență parentală, domeniul adopției, asigurarea instituirii tutelei, organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de zi pentru îngrijirea copiilor cu vârsta de 4 luni-1,5 ani, organizarea serviciilor sociale adresate familiilor cu copii, servicii de support pentru copiii care urmează să iasă din servicii de protecție, organizarea și funcționarea în învățământul general a serviciilor de educație pentru școlarizarea copiilor cu dizabilități severe, organizarea și funcționarea serviciului de support psihopedagogic pentru copii, organizarea și funcționarea serviciilor de plasament pentru copii cu devieri de comportament și cei care au săvârșit infracțiuni, acceptării în calitate de probă a raportului de evaluare psihologică a copilului victimă etc. În virtutea prevederilor legislației naționale și principiilor internaționale care oferă Instituției Avocatului Poporului atribuția de a contribui la perfecționarea legislației și armonizarea acesteia cu standardele internaționale, considerăm indispensabil a analiza toate proiectele de lege cu referire la revizuirea sau elaborarea cadrului normativ cu privire la acțiunile prevăzute în Planul de acțiuni pentru anii 2016-2020. Analiză care va promova principiile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, va prezenta gradul de corespundere a prevederilor actelor normative cu standardele și principiile internaționale dar și formula recomandări/completări în vederea atingerii obiectivului principal – interesul superior al copilului.

O altă direcție promovată și prevăzută de Planul de acțiuni pentru 2016-2020 se referă la informarea și instruirea specialiștilor pentru protecția drepturilor copilului dar și a populației cu privire la importanța și semnificația respectării drepturilor copilului. În vederea îndeplinirii acțiunilor prevăzute în acest plan, se propune o intervenție a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în vederea elaborării programelor de instruire care vizează: instruirea specialiștilor pentru protecția drepturilor copilului, formarea profesională a personalului subdiviziunilor specializate, consolidarea capacităților specialiștilor cu competențe în domeniul protecției copilului etc. Tot cu referire la aspectul educational, statuăm asupra principiului cooperării Avocatului Poporului cu organizațiile naționale pentru atingerea obiectivelor de informare a

populației cu privire la: promovarea drepturilor copiilor, securitatea cibernetică privind siguranța copiilor, modalitatea de numire a persoanei în grija căreia rămân copii pe perioada absenței lor etc. Rolul Avocatului Poporului în vederea revizuirii curriculumurilor în scopul consolidării cunoștințelor studenților în domeniul asistenței sociale, pedagogiei, psihologiei, dreptului, administrației publice, jurnalismului, privind prevenirea și combaterea violenței împotriva copilului, este însemnat.

Având în vedere faptul că Avocatul Poporului poate solicita ori de câte ori este necesar în funcție de caz informații de la autorități cu privire la implementarea anumitor acțiuni, implementarea anumitor proiecte etc, considerăm oportun a monitoriza fiecare acțiune din Planul de acțiuni pentru 2016-2020 cu solicitarea ulterioară a informației cu privire la gradul de implementare a acțiunii, problemele și motivele întâlnite, cauzele amânării implementării anumitor acțiuni. Evident colaborarea cu anumite instituții pe partea de promovare a drepturilor omului, promovare a implementării anumitor acțiuni, este binevenită.

O latură considerabilă cu privire la implementarea planului de acțiuni ține de promovarea Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru copii. În acest sens, vom identifica soluții de susținere și promovare a acestui serviciu de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, care trebuie să fie instituit 24h din 24h, care trebuie să aibă angajați disponibili în regim permanent, și care trebuie să fie capabil să genereze date statistice dezagregate pe domenii.

O acțiune care necesită a fi făcută conform principiului cooperării, este și elaborarea și promovarea materialelor de informare și prevenire în domeniul siguranței online a copiilor, prestate prin intermediul unei platforme online (oportunități de raportare a conținutului cu material de pornografie infantile, instruire părinților și a tutorilor privind securizarea accesului la astfel de informații), considerăm necesară nu doar monitorizarea implementării acestei acțiuni dar și contribuirea directă în colaborarea cu Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Familiei dar și cu organizațiile neguvernamentale la elaborarea și promovarea acestei acțiuni. Referindu-ne la securitatea copiilor împotriva informației cu impact negativ, vedem salutabilă și cooperarea instituțiilor în vederea elaborării unui set de reguli minime obligatorii pentru furnizorii de servicii internet și a unui set de recomandări privind mecanismele de autoreglementare privind limitarea accesului la spațiu informational cu conținut cu potențial impact negativ asupra psihicului copilului.

3. REPERE SPECIFICE DE MONITORIZARE A RESPECTĂRII DREPTURILOR COPILULUI

3.1. MĂSURI GENERALE, DREPTURI CIVILE, MĂSURI SPECIALE DE PROTECȚIE

3.1.1. PRINCIPII GENERALE

Interesul superior al copilului – acest principiu este obligatoriu la elaborarea legislației în domeniul protecției drepturilor copilului. Prin Art. 3 din Convenția cu privire la drepturile copilului, statele care au ratificat Convenția își asumă responsabilitatea să asigure prevalarea interesului superior al copilului în toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative. În aspect de monitorizare a respectării drepturilor copilului în Republica Moldova, Instituția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului este îndrituită să solicite imperios respectarea acestui principiu de către instituțiile vizate.

Principiul nediscriminării – în textul Convenției cu privire la drepturile copilului, acest principiu este consfințit la Articolul nr. 2 (*statele părți se angajează să respecte și să garanteze drepturile stabilite în prezenta Convenție tuturor copiilor din jurisdicția lor, indiferent de rază, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau originea socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul la naștere sau de statutul dobândit al copilului ori al părinților sau al reprezentanților legali ai acestuia.*) Oficiul Avocatului Poporului (Avocatul Poporului pentru drepturile copilului), în virtutea mandatului său are obligația de a monitoriza respectarea acestui principiu de către autoritățile care operează în special cu protecția drepturilor copilului. Pentru monitorizarea eficientă a acestui principiu se recomandă o colaborare și o cooperare cu Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurării egalității pe segmentul copiilor. Este foarte important ca Avocatul Poporului pentru drepturile copilului să ceară instituțiilor publice și să sistematizeze informații cu privire la categoriile de copii care nu au acces la serviciile publice, existența discriminării în mediul educațional și medical (monitorizarea cu prioritate a cazurilor de discriminare a adolescenților însărcinați sau a mamelor care nu au împlinit vârsta de 18 ani). Un instrument inevitabil în vederea contracarării nediscriminării este organizarea campaniilor de informare cu privire la nediscriminare pe criteriu de gen, consecințele discriminării din punct de vedere al drepturilor omului și instruirea colectivelor de angajați publici care prestează servicii inclusiv copiilor.

Principiul responsabilizării părinților cu privire la respectarea și garantarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești – în cazul acestui principiu se observă o necesitate acerbă de creștere a capacităților părinților de a se ocupa și îngriji de copii lor. O modalitate de prevenire a separării copilului de părinte este tocmai identificarea soluțiilor de întărire și fortificare a respectării acestui principiu prin crearea politicilor de susținere și informare a părinților, prin identificarea măsurilor de responsabilizare a părinților prin organizarea grupurilor de lucru cu participarea părinților și copiilor și evident prin monitorizarea de către Oficiul Avocatului Poporului a respectării acestui principiu inclusiv de către instituțiile tutelare locale, teritoriale și centrale.

Principiul respectării demnității copilului – respectarea acestui principiu presupune considerarea copilului ca o persoană unică și inconfundabilă, indiferent de

vulnerabilitatea lui legată de vârstă, gradul de maturitate, dizabilitate etc. Aceasta semnifică faptul că niciunui copil nu-i pot fi aplicate pedepse corporale, tratamente inumane sau degradante, nu-i poate fi afectată imaginea publică, viața intimă, privată și de familie și nu poate fi supus nici unei forme de exploatare prin muncă sau sexuală.

3.1.2. NUME ȘI CETĂȚENIE

Dreptul copilului la nume și cetățenie este reglementat de Convenție¹³, de Constituția Republicii Moldova¹⁴ și de Legea nr. 1024 din 2000 cu privire la cetățenia Republicii Moldova care stabilește condițiile dobândirii cetățeniei prin naștere, prin înfiere, cetățeniei copilului în cazul nulității sau anulării înfierii, cetățeniei copilului asupra căruia este stabilită tutela etc.)¹⁵

În vederea monitorizării respectării acestui drept, este necesar a identifica și compila toate cazurile cu copii care nu au acte de identitate din varii motive (iresponsabilitatea părinților, criterii religioase, procedura greoaie de recunoaștere a anumitor acte neoficiale etc.) Lipsa datelor statistice cu privire la amploarea problemei crează ambiguități și lacune în abordarea soluționării acestei probleme. Acest aspect poate fi soluționat prin organizarea discuțiilor pe marginea acestui subiect. O cooperare a Oficiului Avocatului Poporului cu instituțiile care veghează asupra protecției copiilor, instituțiile de evidență a populației pe marginea compilării datelor și identificării soluțiilor de documentare a oricărui copil, este indispensabilă.

Este încurajată implicarea directă a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în cazurile minorilor care nu au acte de identitate perfectate. Persoanele care nu au acte de identitate sunt în risc de a deveni persoane apatride nedocumentate, or o persoană care nu are statut de apatrid și nici cetățenia unui stat, nu se poate bucura de nici un drept. Acest aspect comportă o atitudine aparte când se face referire la minori, care pe lângă vulnerabilitatea generată de vârstă, nu vor putea fi protejați de instituțiile statului (nu vor avea acces la educație, la asistență medicală și socială etc.).

Rolul de monitorizare a respectării acestui drept trebuie neapărat complementat cu rolul de informare a populației cu privire la dreptul la nume și cetățenie (identificarea soluțiilor de informare inclusiv a părinților iresponsabili care se fac vinovați de nedocumentarea copiilor lor) dar și instruirea avocaților, judecătorilor cu privire la acest subiect sensibil. Încurajarea conlucrării intersectoriale a autorităților publice pe marginea soluționării problemelor privind documentarea copiilor ar trebui de asemenea să fie o prioritate a Instituției Oficiului Avocatului Poporului.

¹³ art. 7, CDC, *copilul se înregistrează imediat după nașterea sa și are, prin naștere, dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijiți de aceștia*

¹⁴ Art. 17 din Constituția Republicii Moldova – *Cetățenia Republicii Moldova se dobândește, se păstrează ori se pierde în condițiile prevăzute de legea organică*

¹⁵ Legea nr. 1024 din 2000 cu privire la cetățenia Republicii Moldova, **Articolul 11.** Dobândirea cetățeniei prin naștere, **Articolul 13.** Dobândirea cetățeniei prin înfiere, **Articolul 14.** Cetățenia copilului în cazul nulității sau anulării înfierii, **Articolul 15.** Cetățenia copilului asupra căruia este stabilită tutela

O cauză aparte care tergiversează respectarea dreptului copiilor la nume și cetățenie este neoficialitatea documentelor din regiunea Transnistriană, cauză care este deseori invocată de autoritățile de evidență a populației din Republica Moldova. Considerăm important identificarea soluțiilor de informare inclusiv a populației din regiunea Transnistreană cu privire la riscurile nedocumentării copiilor dar și cu privire la necesitatea perfectării documentelor oficiale și autentice.

3.1.3. LIBERTATEA DE EXPRESIE ȘI DE ASOCIERE

Dreptul la libertatea de exprimare este prevăzut la Art. 13 CDC¹⁶. Întru garantarea acestui drept trebuie avute în vedere câteva aspecte cu privire la instrumentele existente și accesibile copilului în vederea promovării unor idei prin intermediul mass-media, dar și oportunitatea copilului de a formula opinii/plângeri la diverse instituții ale statului. Evident, monitorizarea reacției instituțiilor statului la plângerile parvenite de la copii dar și acțiunile întreprinse în legătură cu aceste plângeri merită avute în vedere.

La capitolul garantării respectării libertății de expresie, este necesară o analiză detaliată și comprehensivă a funcționalității și rezultatelor liniilor fierbinți ale copilului. Instituția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului ar trebui să solicite și să analizeze date concrete cu privire la utilizarea și modalitatea de reacționare a instituțiilor la apelurile parvenite de la copii sau de la reprezentanții acestora. O analiză detaliată a funcționării liniilor fierbinți ale instituțiilor ar putea reliefa mai multe tendințe/probleme în domeniul protecției copiilor aflați în situații de risc, tendințe ce ar putea contribui la o eventuală planificare strategică a Oficiului Avocatului Poporului în vederea dezvoltării anumitor proiecte. Asigurarea funcționalității unei linii fierbinți dedicate copilului la nivelul inclusiv a instituției Oficiului Avocatului Poporului este înurajată.

Un rol important în eficacitatea funcționalității unei linii fierbinți este promovarea la nivel național(inclusiv în regiunea Transnistreană) a liniei telefonice și desemnarea unei persoane responsabile(angajat) exclusiv de menținerea bazei de date și de referirea plângerilor/sesizărilor.

Un alt instrument care ar facilita și ar contribui la asigurarea respectării dreptului la libertatea de exprimare ar fi crearea unei pagini web dedicate Avocatului Poporului pentru drepturile copilului care să conțină un câmp separat, dedicat sesizărilor și plângerilor în regim online. Acest instrument ar presupune accesibilitate pentru copii dar și modalități de stocare și reacție urgente. Evident promovarea acestui instrument în vederea asigurării funcționalității acestuia în rândurile copiilor, părinților și altor actori implicați, este obligatorie.

În accepțiunea articolului 13 cu privire la libertatea de exprimare, este înserată facultatea copiilor de a difuza informații și idei. În legătură cu acest fapt ar fi interesantă o monitorizare inclusiv a instituțiilor mass-media sub aspectul asigurării accesului copiilor în vederea transmiterii/difuzării ideilor, informațiilor etc.

¹⁶ Art. 13, Convenția cu privire la drepturile copilului, *libertatea de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, timpărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului.*

Dreptul la libertatea de asociere îl vom găsi descris în prevederile Art. 15 din Convenția cu privire la drepturile copilului care nuanțează obligația statelor de a recunoaște drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de întrunire pașnică. În legislația internă vom identifica consfințit acest drept în Legea nr. 837 din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești care prevede că fondator poate fi o persoană fizică care are capacitatea deplină de exercițiu¹⁷ însă la art. 12 alin.5 vom regăsi reglementată limita de vârstă a membrilor asociațiilor obștești de tineret¹⁸ și art. 12 alin.6 reglementează limita de vârstă a membrilor asociațiilor obștești de copii¹⁹. În această ordine de idei, ar fi salutabilă monitorizarea aspectului cu privire la aplicarea alinierilor de mai sus întru analiza gradului de implicare a copiilor în spațiul asociativ și dacă implicarea este efectivă(sunt membri activi) sau pasivă(beneficiari ai unor proiecte).

3.1.4. PROTEJAREA VIEȚII PRIVATE

Convenția prezintă descrierea dreptului de protejare a vieții private²⁰ iar Constituția Republicii Moldova reglementează protecția și ocrotirea vieții intime, familiale și private ale cetățeanului²¹. Sub aspectul monitorizării respectării acestui drept ar fi necesară analiza respectării prevederilor regulamentelor cadru cu referire la protejarea vieții private a instituțiilor care operează cu copii, or de exemplu: În Hotărârea nr. 1018 din 13 septembrie 2004 cu privire la aprobarea Regulamentului – cadru al Centrului de plasament temporar al copilului, aspecte cu privire la protejarea vieții private au fost identificate doar la art. 39 a regulamentului dar se referă strict la obligația angajaților centrului de a păstra confidențialitatea informațiilor despre viața intimă a familiilor și a copiilor, pe care le obțin în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu. Considerăm necesar a introduce în regulamentele cadru, prevederi exprese cu privire la protejarea vieții private în accepțiunea Convenției și sub aspectul imixtiunii arbitrare sau ilegale în viața privată.

3.1.5. INTERZICEREA TORTURII ȘI A PRIVĂRII DE LIBERTATE

Articolul 37 din convenție, la litera a) prevede obligația statelor de a veghea asupra faptului ca: nici un copil să nu fie supus la tortură, la pedepse sau la tratamente crude, inumane sau degradante, pedeapsa capitală sau închisoarea pe viață nu va fi

¹⁷ Legea nr. 837 din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești, art. 11, alin.(2) - *Fondatori ai asociațiilor obștești de tineret și de copii pot fi persoanele fizice cu capacitatea de exercițiu deplină.*

¹⁸ Legea nr. 837 din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești, art. 12. Alin (5) - *Membri ai asociațiilor obștești de tineret pot fi persoanele care au atins vârsta de 14 ani.*

¹⁹ Legea nr. 837 din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești, art. 12. Alin. (6) - *Membri ai asociațiilor obștești de copii pot fi persoanele care au atins vârsta de 10 ani.*

²⁰ CDC, art. 16 - *Nici un copil nu va fi supus unei imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața sa privată, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondența sa, precum și nici un fel de atac ilegal la onoarea și reputația sa.*

²¹ Constituția Republicii Moldova, art. 28 - *Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.*

pronunțată pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani. La litera b) a aceluiaș articol, vom identifica obligația statelor de a asigura ca nici un copil să nu fie privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Arestarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și nu va fi decât o măsură extremă și cât mai scurtă posibilă.

Instituția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului va considera necesară monitorizarea respectării acestui drept sub aspectul frecvenței cazurilor de arestare preventivă(eventual analiza fiecărui caz sub aspectul detenției nonprivative de libertate sau alternativei detenției), durata arestului preventiv, accesul la dreptul la apărare în cazul arestului preventiv.

Un alt criteriu care va putea fi utilizat în procesul de monitorizare ar fi analiza celor mai frecvente măsuri procesuale luate în cazurile cu minori pentru a vedea tendințele și direcțiile organelor de profil. O măsură care necesită a fi promovată și analizată este audierea minorului în condiții preferențiale(condițiile audierii, persoanele care sunt prezente la audiere dacă sunt instruite inclusiv pentru această măsură procesuală, existența avocaților instruiți/specializați în cauze cu minori etc.).

Deși avem o modificare a Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat care prevede dreptul de a beneficia de asistență juridică calificată acordată gratuit indiferent de nivelul veniturilor copiilor victime ale infracțiunilor, totuși se impune analiza unei asemenea abordări cu referire la toți copiii, or dreptul la apărare mai ales când vizează copii nu ar trebui să fie condiționat de existența sau lipsa unor venituri.

Condițiile de detenție în cazul minorilor sunt indicii importante în vederea asigurării drepturilor copilului împotriva tratamentului degradant și inuman, de aceea acest aspect trebuie monitorizat frecvent și de analizat inclusiv din punctul de vedere al serviciilor disponibile minorilor în penitenciare. Cu referire la condițiile de detenție, aspectul contactului copilului cu familia necesită să fie monitorizat cu prioritate întru facilitarea și asigurarea continuă a întrevederilor copiilor cu membrii familiilor lor.

Cu referire la deținerea minorilor în izolatoarele de detenție provizorie, considerăm oportună convingerea instituțiilor de a evita practicile de deținere a minorilor cu deținuții adulți. O altă percepție cu privire la deținerea minorului inclusiv în izolatoarele de detenție provizorie care trebuie analizată este dreptul copilului la plimbări(cel puțin 2 ore pe zi, conform prevederilor art. 215 din Codul de executare al Republicii Moldova).

Sub aspectul condițiilor de detenție a minorilor, vom sublinia efectul monitorizării și îmbunătățirii aspectelor cu privire la alimentația deținuților minori, or conform art. 228 din Codul de executare, minorilor li se stabilește o rație alimentară suplimentară. Trebuie avute în vedere aceste prevederi inclusiv când analizăm tratamentul minorilor în condiții de detenție provizorie dar și în alte spații de deținere.

Izolarea disciplinară în cazul minorilor constituie un alt criteriu care trebuie supus monitorizării. Analiza situațiilor când a fost aplicată măsura izolării disciplinare dar și măsurile de prevenire întreprinse de autorități a eventualelor încălcări comise de minori, trebuie considerată. Conform reglementărilor interne(art. 246 ¹ Codul de executare— Individualizarea răspunderii disciplinare, în cazul minorului, aplicarea sancțiunii de izolare disciplinară se dispune doar ca măsură de excepție, dacă acesta a comis repetat, cu intenție, fapte care constituie abateri prevăzute la art. 245 alin. (1) și care

sînt de natură să aducă atingere semnificativă ordinii sau siguranței penitenciarului, vieții sau sănătății proprii sau a altor persoane)

Un alt criteriu care ar trebui supus monitorizării este frecvența aplicării prevederilor art. 254 al Codului de executare, care se referă la oportunitatea continuării executării pedepsei de către minorul care a împlinit vârsta de 18 ani, până la împlinirea vârstei de 23 de ani. Analiza frecvenței aplicării acestei reglementări, ar putea descrie care este atitudinea autorităților în vederea protecției minorilor, deoarece vârsta săvârșirii unei infracțiuni poate fi considerată o vulnerabilitate și de aceea se încurajează ispășirea pedepsei în aceleași condiții chiar și după atingerea majoratului.

În procesul de urmărire penală și de judecare a copilului, ar fi salutară monitorizarea posibilității copiilor de a-și continua studiile (în acest context este obligatorie analiza perioadei dintre momentul săvârșirii infracțiunii și condamnării) pe perioada procesului penal, or dreptul la educație este garantat inclusiv de prevederile Convenției care prevăd că statele vor asigura învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți copiii.

În vederea uniformizării practicii juridice în cauzele penale cu minori, ar fi binevenită crearea instanțelor specializate în judecarea acestor cauze. Rolul Avocatului Poporului în vederea asigurării și realizării acestui obiectiv se descrie prin organizarea conferințelor cu participarea experților internaționali, reprezentanților Ministerului de Justiție, Guvernului, Parlamentului întru prezentarea avantajelor instituirii instanțelor/completelor specializate în cauze cu minori. În consecință, cofacilitarea unor instruiți specializate cu judecătoria care urmează să se specializeze pe cauze cu minori este la fel binevenită.

3.1.6. EXPLOATAREA PRIN MUNCĂ A COPILULUI

Dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării prin muncă este prevăzut la articolul 32 din Convenția cu privire la drepturile copilului. În accepțiunea acestei prevederi, statele se obligă să fixeze o vârstă minimă sau vârste minime de angajare, să adopte o reglementare cu privire la orele și la condițiile de muncă și să prevadă pedepse sau alte sancțiuni corespunzătoare, pentru a asigura aplicarea întocmai a prezentului articol. În vederea monitorizării respectării acestui drept, se impune o analiză a existenței datelor cu privire la copiii încadrați în câmpul muncii la nivel național. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului are abilitatea de a solicita și sugera instituirea unui sistem de control cu privire la cazurile raportate/depistate de exploatare prin muncă a copiilor.

Când abordăm subiectul monitorizării respectării dreptului copilului de a fi protejat împotriva exploatării prin muncă, este obligatorie inclusiv studierea cazurilor contravenționale care se referă la admiterea copiilor la locuri de muncă care prezintă pericol pentru viața și sănătatea lor, or acest aspect are o consecință distrugătoare asupra formării copilului dar și asupra integrității și sănătății acestuia.

Un alt criteriu care necesită a fi luat în considerare este analiza categoriilor vulnerabile de copii care sunt supuși exploatării prin muncă. Analiză ce va genera identificarea soluțiilor care ar putea fi propuse instituțiilor în vederea combaterii și contracarării exploatării prin muncă a copiilor.

Munca în familie, deși este aparent foarte greu de documentat, nu poate fi tratată superficial. Organizarea campaniilor de informare a populației cu privire la evitarea practicilor de exploatare prin muncă a copiilor în comun cu promovarea liniei fierbinți și cu alte metode de sesizare a Oficiului Avocatului Poporului ar putea fi un prim pas de monitorizare a respectării dreptului copilului de a fi protejat împotriva exploatării prin muncă.

O altă latură a monitorizării ar trebui să sublinieze care sunt consecințele negative asupra dezvoltării copilului și dacă instituțiile medicale ar trebui să se implice inclusiv în prevenirea acestor cazuri dar și în sesizarea organelor competente atunci când există suspiciuni cu privire la exploatarea prin muncă a copiilor, după o investigație medicală de profil.

Un alt segment al exploatării prin muncă a copiilor este cerșetoria. Deși prevăzută ca infracțiune în Codul Penal al Republicii Moldova la art. 302 – Organizarea cerșetoriei²², monitorizarea cazurilor de organizare a cerșetoriei este importantă dar insuficientă. În vederea identificării cauzelor care duc la cerșetorie dar și actorii care pot interveni pentru prevenirea acestui fenomen, este necesară o cooperare între instituții atât tutelare, de sănătate, educaționale cât și de ordine.

O campanie de informare cu privire la efectele nocive ale cerșetoriei asupra formării și educării copiilor dar și includerea acestor teme inclusiv în curriculum-ul școlar ar putea influența scăderea cazurilor de implicare a copiilor în activități de cerșetorie.

3.1.7. PROTECȚIA ÎMPOTRIVA EXPLOATĂRII SEXUALE

CDC reglementează acest drept al copilului la Articolul 34 prin care statele se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de violență sexuală. În acest scop statele vor lua, în special, toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a împiedica: incitarea sau constrângerea copiilor să se dedea la activități sexuale ilegale, exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale și exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic.

Reglementări naționale cu privire la infracțiunile care vizează atingerea acestui drept vom identifica în Codul Penal al Republicii Moldova la art. 175 – Acțiuni perverse(*acțiunile perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și alte acțiuni cu caracter sexual*) și art. 175¹ - ademenirea minorului în scopuri sexuale(*propunerea, convingerea, manipularea, amenințarea, promisiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, în vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, în scopul săvârșirii împotriva*

²² Codul Penal, **Art. 302. Organizarea cerșetoriei** (1) *Organizarea cerșetoriei cu scopul de a obține pentru sine sau pentru altul foloase materiale injuste, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane*

acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală, dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire).

Considerăm oportun și necesar în virtutea art. 16 lit. d) a Legii nr. 52 din 3 aprilie 2014 (care presupune atribuția Avocatului Poporului de a contribui la perfecționare legislației în domeniul drepturilor și libertăților omului) a promova mărirea minimul de pedeapsă a agravantei de la alin.2 al art. 175¹ Cod Penal, deoarece agravanta vizează săvârșirea infracțiunii împotriva minorilor aflați într-o situație de neputință care se datorează unei boli sau dizabilități, săvârșirea infracțiunii de către un membru al familiei minorului, de către o persoană care locuia cu minorul sau de către persoana în a cărei îngrijire se afla etc.

Atunci când abordăm tematica protecției copilului împotriva exploatării sexuale, este obligatorie analiza cadrului legal în ceea ce privește pornografia infantilă. Reglementarea din Codul Penal al Republicii Moldova de la art. 208¹- Pornografia infantilă (*Producerea, distribuirea, difuzarea, importarea, exportarea, oferirea, vinderea, procurarea, schimbarea, folosirea sau deținerea de imagini sau alte reprezentări ale unui sau mai mulți copii implicați în activități sexuale explicite, reale sau simulate, ori de imagini sau alte reprezentări ale organelor sexuale ale unui copil, reprezentate de manieră lascivă sau obscenă, inclusiv în formă electronică*) denotă preocuparea legiuitorului de a preveni și pedepsi asemenea manifestări. Totuși se propune o analiză și o sinteză a cazurilor de săvârșire a acestei infracțiuni în vederea stabilirii mecanismului de monitorizare și combatere a exploatării sexuale a copilului. Sancțiunea prevăzută la acest articol (închisoare de la 1 la 3 ani sau amendă, aplicată persoanei juridice, de la 3000 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate) o considerăm prea blândă, deoarece impactul săvârșirii acestei infracțiuni pentru copil și pentru societate este unul nociv și nu poate fi tratat superficial.

3.1.8. PREVENIREA RĂPIRII, VÂNZĂRII ȘI TRAFICULUI DE COPII

Vom considera sugestiv textul articolului 35 al Convenției care obligă statele să ia toate măsurile necesare, pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a preveni răpirea, vânzarea și traficul de copii în orice scop și sub orice formă.

Pentru monitorizarea respectării acestui drept fundamental al copilului, este necesară analiza eficienței măsurilor și instrumentelor poliției și altor autorități în domeniul prevenirii și combaterii răpirii de copii.

Cauza CEDO *Tocarenco vs Republica Moldova* ar trebui să prezinte un punct de reper întru monitorizarea atât a autorităților tutelare care actualmente au doar un rol consultativ și de supraveghere fiind lipsite de oricare altă competență de intervenție directă cât și a legislației și practicilor naționale care prevăd posibilitatea aplicării doar a unor amenzi derizorii părintelui care împiedică contactul copilului cu celălalt părinte (articolul 64 din Codul contravențional, împiedicarea neîntemeiată a unuia dintre părinți să comunice cu copilul ori să ia parte la educarea lui se sancționează cu amendă de până la 20 de unități convenționale). Considerăm necesar a propune înăsprirea

sanțiunii contravenționale în asemenea cazuri, or interesul superior al copilului și respectarea vieții private și de familie a copilului trebuie să prevaleze.

Reglementarea dar și respectarea reglementărilor cu privire la accesul copiilor la diferite medii primejdioase în vederea cercetării premiselor care pot sta la baza fenomenului răpirii de copii, comportă o semnificație prețioasă. Codul contravențional al Republicii Moldova prevede la art. 63¹ sancționarea admiterii aflării persoanelor care nu au împlinit vârsta de 16 ani în localurile de agreement fără însoțire în afara orelor stabilite.²³ Monitorizarea respectării acestei prevederi trebuie să aibă în vedere două ipostaze: cât de frecvente sunt cazurile de sancționare a agenților economici și a persoanelor fizice în legătură cu comiterea acestei contravenții și cât de frecvente și programate sunt controalele/verificările instituțiilor competente a localurilor de agreement: barurilor, cafenelelor, discotecilor, cluburilor de noapte, saune, săli de internet etc.

Salutabilă este introducerea acestui text în Codul contravențional la finele anului 2016, dar considerăm necesar a analiza respectarea acestei prevederi ținând cont de vârsta copilului dată atât de Convenție la Art.1, *prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani*, cât și de Legea 338 din 15 decembrie 1994 la art. 1, *o persoană este considerate copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani*.

Întru abordarea noțiunii de prevenire a traficului de copii, trebuie atrasă atenția asupra rolului Avocatului Poporului pentru drepturile copilului de a monitoriza instituțiile naționale care operează cu copiii victime ale traficului de ființe umane. S-ar impune o implicare directă (în sesnul art. 17 alin. 5, Legea nr. 52 din 03 aprilie 2014) inclusiv în cauzele penale care vizează comiterea infracțiunii prevăzute la art. 206 Cod Penal²⁴ dar și propunerea/ recomandarea autorităților de a depune eforturi în vederea specializării și instruirii angajaților care își exercită atribuțiile de serviciu în instrumentarea cauzelor de genul dat. Autoritățile care operează cu victimele traficului de copii ar trebui convinse să depună rapoarte periodice la adresa Oficiului Avocatului Poporului care să releve informații detaliate cu privire la starea psiho-emoțională a copiilor-victime a traficului de copii dar și despre posibilitatea reîncadrării sociale a acestora. Rolul de informare a părinților și de identificare a măsurilor de responsabilizare a acestora în sensul protejării și educării copiilor lor, este fundamental. Monitorizarea introducerii în curriculum-ul școlar și predării în școală a temelor cu referire la traficul de copii și de ființe umane în general, este o metodă eficientă și sustenabilă de prevenție.

3.2. MEDIUL FAMILIAL ȘI FORMELE ALTERNATIVE DE ÎNGRIJIRE

3.2.1. ÎNDRUMAREA PĂRINȚILOR ȘI DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR COPIILOR

²³ Codul Contravențional, Articolul 63¹, admiterea aflării persoanelor care nu au împlinit vârsta de 16 ani în localurile de agreement fără însoțire în afara orelor stabilite - *Admiterea aflării persoanelor care nu au împlinit vârsta de 16 ani fără însoțirea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc în baruri, cafenele, restaurante, cinematografe, discoteci, disco-cluburi, cluburi de noapte, saune, săli de Internet sau în alte localuri de agreement după ora 22.00*

²⁴ Codul Penal, art. 206- Traficul de copii.

Vom analiza acest drept în lumina articolului 5 din Convenția cu privire la drepturile copilului care prezintă îndatorirea statelor de a respecta responsabilitățile, drepturile și îndatoririle ce revin părinților naturali ai copilului sau, după caz și conform tradiției locale, membrilor familiei largite sau comunității, tutorilor sau altor persoane care au, prin lege, copii în îngrijire, de a asigura, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, îndrumarea și orientarea necesară în exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție.

În vederea respectării acestui drept, se impun a fi analizate instrumentele de informare ale familiei cu privire la îndrumarea părinților și consolidarea capacităților lor. Îndrumarea părinților ar trebui să înceapă de la prima investigație medicală cu privire la conceperea sau nașterea unui copil.

Asigurarea respectării acestui drept este indispensabilă pentru responsabilizarea părinților dar și pentru consolidarea capacităților copilului. Pentru o monitorizare reală vom considera oportună analiza implementării atât în sectorul public cât și privat a procesului de îndrumare a părinților atât din punct de vedere medical cât și psihologic, educativ etc.

Facilitarea procesului de îndrumare și informare a părinților ar trebui să constituie un obiectiv primordial inclusiv la adunările de părinți organizate în școală, deoarece tocmai aceste adunări/ședințe constituie un mediu prielnic și accesibil atât pentru părinți cât și pentru copii; părinții și copiii ar trebui să participe la asemenea întruniri benevol, periodic și să propună inclusiv subiecte de discuții, actualmente părinții au o reticiență nuanțată cu privire la participarea lor la asemenea adunări, deoarece sunt abordate în mare parte aspecte cu privire la reușita academică. Cu titlu de recomandare, considerăm oportună introducerea în planurile de activități academice a organizării periodice a întrunirilor, grupurilor de lucru, seminarelor cu participarea părinților și copiilor.

3.2.2. SEPARAREA DE PĂRINȚI

Obligația statelor de a veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței acestora, exceptând situația în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizurii judiciare și cu respectarea legilor și a procedurilor aplicabile, că această separare este în interesul suprem al copilului, este prevăzută la art. 9 din Convenție. Pentru controlul respectării acestei obligații, este necesar a puncta care sunt situațiile în care copiii sunt separați de părinți (traficul de copii, copiii în conflict cu legea, abuzul asupra copilului, migrația, copiii dispăruți etc.)

Un aspect care trebuie analizat în legătură cu respectarea acestui drept este cauza abandonului copiilor de către părinți. În maternitate, abandonul este înfăptuit de către mama care de cele mai multe ori are probleme în familie sau a fost și ea abandonată de către tatăl biologic al copilului. Rolul reprezentanților sistemului medical în aceste situații este primordial (medicii, psihologii și ceilalți angajați trebuie să depună toată diligența pentru a preveni un eventual abandon prin plasarea unor panouri informative/sugestive despre efectele negative ale abandonului, prin discuția și

consilierea nemijlocită a potențialelor mame care sunt în risc de a abandona copilul, dar cel mai important este responsabilitatea cadrelor medicale de a identifica mama care ar putea avea gânduri de abandon- studiile de specialitate arată că probabilitatea abandonului copiilor este mai sporită în cazul persoanelor ce au crescut în medii vulnerabile: persoane care au fost abandonate de părinți, absolvenții de internate, mamele solitare, victimele abuzului și violenței etc.) În acest sens, considerăm importantă monitorizarea de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a gradului de intervenție și implicare a autorităților în vederea prevenirii și combaterii fenomenului de abandon, inclusiv prin efectuarea vizitelor de monitorizare a unor maternități pentru analiza acestui aspect.

Cu referire la protecția copiilor separați de părinți, vom identifica reglementări specifice în textul Legii nr. 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți. Articolul 11 prezintă alternative la plasamentul rezidențial de urgență și anume plasarea copilului în familia rudelor sau a altor persoane cu care au fost stabilite relații apropiate și serviciul de plasament de tip familial. În articolul 12, vom identifica instituția tutelei/curatei și a serviciului de plasament de tip familial. În această ordine de idei, se impune o analiză a dezvoltării acestor alternative. Ar trebui supuse monitorizării Oficiului Avocatului Poporului inclusiv Casele de tip familial dar și implicarea directă în vederea instruirii asistenților parentali profesioniști.

Examinând imaginea separării copiilor de părinți, este stringent a monitoriza și cazul copiilor delicvenți condamnați la pedepse privative de libertate și existența programelor eficiente de reintegrare familială. O abordare aparte trebuie luată în considerare cu referire la regimul vizitelor membrilor familiei dar și monitorizarea respectării acestui aspect față de toți copiii deținuți(criteriul amplasării geografice a locului de detenție versus posibilitatea părinților/rudelor de a vizita copilul aflat în detenție merită a fi analizat cu precădere).

Identificarea și punerea la dispoziția minorilor care își ispășesc pedeapsa în spații privative de libertate a altor mijloace de comunicare cu familia(telefon, poștă etc.) ar trebui să constituie un obiectiv primordial al vizitelor preventive și de monitorizare efectuate de către reprezentanții Instituției Oficiului Avocatului Poporului. În acest context se impune și analiza prevederilor art. 252 alin. (2) lit. a), Codul de executare, care prevede dreptul condamnatului minor de a beneficia în regim initial de o întrevedere de scurtă durată o dată în lună și de o întrevedere de lungă durată o dată în trimestru. Este imperativ necesar a înțelege că perioada de regim initial este foarte importantă și pe alocuri decisivă când abordăm contactul minorului cu familia dar și eventuala reintegrare în familie. De aceea mărirea frecvenței întrevederilor minorului cu membrii familiei ar putea reprezenta un obiectiv inclusiv pentru facilitarea integrării minorului după ispășirea pedepsei.

Nu se încurajează practica sancționării copiilor aflați în custodia statului cu interdicția de a avea întrevederi cu membrii familiei. Pentru atingerea scopului sancțiunii penale(reeducare) dar și pentru reintegrarea familială a deținutului minor, contactul cu familia nu trebuie restricționat.

3.2.3. REUNIFICAREA FAMILIEI

Articolul 10 din Convenție descrie obligația statelor de a trata cu operativitate și examina cu bunăvoință, umanism și operativitate orice cerere depusă de un copil sau de părinții acestuia, în vederea intrării într-un stat parte sau a părăsirii acestuia în scopul reîntregirii familiei.

Legea nr. 200 din 16 iulie 2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, reglementează obținerea avizului pentru reîntregirea familiei atât pentru străinii care au drept de ședere în Republica Moldova cât și pentru cetățenii Republicii Moldova.

Ar fi interesantă analiza cazurilor de solicitare a avizului pentru reîntregirea familiei în virtutea art. 28² alin (2), lit. c) - Autoritatea competentă pentru străini poate elibera aviz pentru reîntregirea familiei cetățeanului Republicii Moldova - pentru copiii minori, rezultați din căsătorie ori din afara căsătoriei, precum și pentru cei adoptați de ambii soți sau numai de unul dintre ei, pentru copiii încredințați ambilor soți ori numai unuia dintre ei prin decizia unei autorități competente din statul de origine, cu condiția ca acești copii să fie în mod efectiv în grija oricăruia dintre soți.

Un alt aspect care ar putea sugera existența anumitor probleme sau realizări ține de analiza cazurilor care sunt excepții de la procedura invitației în sensul Legii nr 200 din 16 iulie 2010, și anume: art. 30 lit. a) *minorul al cărui părinte, cetățean străin, se află în posesia unui permis de ședere în Republica Moldova sau buletin de identitate pentru apatrizi, cu condiția ca acesta să fie valabil cel puțin 90 de zile de la data acordării vizei de intrare*, lit. d) *minorul al cărui părinte este cetățean străin căsătorit cu un cetățean al Republicii Moldova*, lit. i) *soțul/soția, copiii și părinții străinului beneficiar de protecție internațională*.

3.2.4. RESPONSABILITATEA PĂRINȚILOR

Principiul potrivit căruia ambii părinți au responsabilități comune pentru creșterea și dezvoltarea copilului, părinții sau, după caz, reprezentanții săi legali sunt principalii responsabili de creșterea și dezvoltarea copilului și că ei trebuie să acționeze în primul rând în interesul suprem al copilului, îl vom vedea înserat la articolul 18 din Convenție.

Vom încerca să stabilim care este mecanismul de monitorizare a gradului de asigurare a respectării prezentei prevederi internaționale prin analiza acordării de către stat a ajutorului corespunzător destinat părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea responsabilității care le revine în legătură cu creșterea copilului.

În acest sens trebuie avute în vedere abordări cu privire la stabilirea responsabilității părinților în cazul copiilor nerecunoscuți de către părinți, în cazul copiilor abandonați și în cazul părinților adolescenți. Analiza cauzelor care duc la asemenea situații, studiarea lacunelor procedurale și sistemice care împiedică informarea și instruirea părinților cu privire la asemenea scenarii, monitorizarea instituțiilor care se fac responsabile inclusiv de consilierea și asistența tinerilor părinți, constituie câteva din direcțiile necesar a fi luate în considerare.

Monitorizarea instituțiilor responsabile sub aspectul gestionării măsurilor și mecanismelor de asistență și consiliere a părinților adolescenți dar și părinților cu dizabilități, trebuie să devină o prioritate a Oficiului Avocatului Poporului întru asigurarea respectării principiului responsabilității părinților.

O altă ramură a acestui principiu presupune monitorizarea existenței mecanismelor de evaluare a modului în care părinții își exercită responsabilitățile. O instituție care ar putea responsabiliza părinții în vederea prevenirii și contracarării abandonului de familie, este reglementarea penală a acestei acțiuni, or părintele care are obligația legală de îngrijire față de copil - îl părăsește, îl lasă fără ajutor expunându-l la suferințe fizice sau morale nîndeplinindu-și obligația de întreținere inclusiv prin neplata cu rea-credință a pensiei de întreținere stabilită de instanța de judecată, nu face altceva decât săvârșește o faptă cu caracter penal contra familiei.

Legislația națională la capitolul sancționării părinților de neîndeplinire corespunzătoare a obligațiilor părintești de întreținere, educare și instruire a copilului, este foarte blîndă(art. 63 Cod contravențional sancționează această acțiune/inacțiune cu amendă de la 5 la 20 de unități contravenționale, iar dacă comiterea acestei fapte contravenționale a avut ca urmare lipsa de supraveghere a copilului, vagabondajul, cerșitul ori săvârșirea de către acesta a unei fapte socialmente periculoase, părintele poate fi sancționat cu amendă de la 9 la 18 unități convenționale sau mu muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore).

Considerăm oportună reglementarea penală a tratamentului nefavorabil a părintelui sau altei persoane careia i s-a încredințat copilul prin aplicarea oricărei măsuri sau tratament care pune în primejdie gravă dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală a copilului. Gravitatea acestei acțiuni cu caracter penal este conturată tocmai de obligațiile și responsabilitățile părinților de a veghea asupra creșterii și educării copilului ținînd cont cu prioritate de interesele supreme ale copilului.

Monitorizarea cazurilor contravenționale săvârșite de părinți asupra copiilor lor ar trebui la fel să prezinte o semnificație apreciabilă. Prevederea art. 88 alin. (2) Codul contravențional, sancționează părinții sau persoanele care înlocuiesc minorul de aducerea minorului la starea de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe. Studiarea frecvenței aplicării acestui articol, ar putea sugera implicarea activă sau pasivă a autorităților în vederea combaterii consumului de alcool de către copii dar și responsabilizării părinților de a descuraja consumul de alcool de către copii.

3.2.5. PROTEJAREA COPIILOR ÎMPOTRIVA ORICĂREI FORME DE VIOLENȚĂ, ABUZURI ȘI NEGLIJENȚĂ

Convenția cu privire la drepturile copilului, prin articolul 19, obligă statele să ia toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau abuz, fizic sau mental, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv abuz sexual, în timpul cît se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentanului ori reprezentanților legali sau a oricărei personae căreia i-a fost încredințat. Aliniatul (2) al aceluiași articol prevede obligația statelor de a stabili proceduri și programe sociale care să asigure sprijinul necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru

instituirea altor forme de prevenire și pentru identificarea, denunțarea, acționarea în instanță, anchetarea, tratarea și urmărirea cazurilor de rele tratamente aplicate copilului descrise în primul alineat.

În vederea asigurării protecției copiilor împotriva violenței în familie, se impune monitorizarea aplicării Legii nr. 45 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Legiuitorul prin intermediul prevederilor acestei legi a ținut să reglementeze care sunt autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie (Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției) și care sunt competențele autorităților administrației publice centrale și locale.

Un aspect important este crearea Consiliului coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în componența căruia intră câte un reprezentant al autorităților centrale, reprezentanții societății civile și alte părți interesate. Considerăm oportun și actual rolul Avocatului Poporului pentru drepturile copilului de a monitoriza responsabilitatea Consiliului de asigurare a coordonării și colaborării dintre ministere și alte autorități administrative centrale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, or colaborarea eficientă între instituții în vederea combaterii și prevenirii violenței în familie este crucială.

În conformitate cu art. 8 alin. (1¹) lit. a), Legea nr. 45 din 01 martie 2007, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în calitatea sa de organ central de specialitate al statului, abilitat cu funcții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și combatere a violenței în familie, va asigura crearea și menținerea paginii web oficiale privind prevenirea și combaterea violenței în familie în scop de oferire a accesului populației la informația despre mecanismul de soluționare a actelor de violență în familie, infrastructura serviciilor sociale pentru victimele violenței în familie și pentru agresori, precum și la rezultatele studiilor, cercetărilor din domeniu. În această ordine de idei, se afirmă necesitatea analizei implementării acestei prevederi, în sensul existenței acestei pagini web, a promovării și evident în sensul conținutului acesteia în conformitate cu scopul și obiectivul principal al creării ei.

Un alt instrument care necesită a fi analizat sub aspectul eficienței, este instituirea și menținerea serviciului de asistență telefonică gratuită care oferă consilierea apelanților, în regim 24 din 24 de ore, 7 zile din săptămână, privind prevenirea violenței în familie și privind serviciile disponibile pentru subiecții violenței în familie. Acest instrument stă în sarcina Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, rolul serviciului liniei telefonice gratuite este tocmai pentru a facilita și asigura accesul victimelor sau potențialelor victime la serviciul care le permite nu doar să denunțe săvârșirea unei infracțiuni, dar să primească și o consiliere profesionistă care ar putea să prevină săvârșirea unei infracțiuni.

Criteriile care trebuie menționate vis-a-vis de importanța existenței și funcționării liniei telefonice în regim non-stop sunt următoarele:

- Asigurarea confidențialității consilierii (în multe din cazuri victimele sau potențialele victime ale violenței în familie nu apelează la organele locale, tocmai din teama de a nu răspândi informația la nivel local);

- Acest instrument ar putea sistematiza datele cu privire cazurile de violență în familie, inclusiv având ca victime – copiii;
- Prin intermediul unei linii telefonice funcționale, se poate asigura și anonimatul în situațiile în care victimele sau potențialele victime nu vor să-și dezvăluie identitatea;
- Aspectul de bază al importanței funcționalității unei asemenea linii telefonice reprezintă caracterul perpetuu (24 din 24), în această perioadă, alte instituții cu excepția poliției nefiind disponibile și accesibile.

Cu referire la instituția centrală responsabilă de prevenirea și combaterea violenței în familie, se impune monitorizarea respectării Ordinului Ministerului Sănătății nr. 445 din 09 iunie 2015 cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția instituțiilor medicale în identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului. Este importantă analiza cazurilor de violență în familie înregistrate și raportate de instituțiile medicale către poliție și autoritățile tutelare, or această analiză ne-ar permite să evidențiem rolul de prevenție și eficiența politicilor implementate de către autoritățile responsabile.²⁵

Cu privire la lansarea programului de Formare a Formatorilor în domeniul protecției copilului împotriva violenței cu scopul dezvoltării profesionale a competențelor la nivel local în vederea implementării mecanismului intersectorial de cooperare, ar fi indicată și participarea reprezentanților Oficiului Avocatului Poporului în sensul elaborării conceptelor de curs dar și participarea efectivă în domeniul formării.

Potrivit raportului, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu privire la violența în familie pentru anul 2016, cele mai mari costuri pentru atenuarea cazurilor de violență sunt suportate de sectorul sănătate, în special, pentru tratament spitalicesc al victimelor, iar la polul opus, cu cele mai mici cheltuieli se află sectorul social. *Rămân drastic subfinanțate serviciile specializate precum consilierea psihologică, consilierea juridică și de îngrijire a copilului.*²⁶ Cu referire la acest aspect, considerăm stridentă promovarea identificării soluțiilor inclusiv financiare în vederea dezvoltării urgente a serviciilor profesionale de consiliere psihologică, juridică și de îngrijire a copilului, or aceste servicii sunt indicatoare reale cu privire la garantarea dreptului copilului împotriva violenței, abuzului și neglijării.

Monitorizarea rolului poliției întru asigurarea respectării dreptului copilului împotriva violenței și abuzului, merită o abordare distinctă. În acest sens, vom analiza dacă există mecanisme separate de intervenție și reacție când sesizarea cu privire la violența în familie vizează victime minore.

Cu privire la abuzul copiilor, ne interesează analiza studierii mecanismelor de protecție inclusiv a copiilor privați de libertate împotriva abuzurilor adulților sau altor angajați.

²⁵ A se consulta inclusiv conținutul Fișelor de sesizare, conform:
http://msmps.gov.md/sites/default/files/legislation/fisa_de_sesizare.pdf

²⁶
http://msmps.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raportul_pentru_perioada_anului_2016_cu_privire_la_violenta_in_familie_si_violenta_fata_de_femei.pdf

Cu referire la incidența diverselor forme de abuz asupra copilului, vom analiza rolul Instituției Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în prevenirea neglijenței în familie a copilului, abuzului emotional/psihologic în familie, abuzul fizic (pedepsele corporale) în familie, abuzul sexual și violența în școală din partea cadrelor didactice.

Cu privire la neglijența în familie a copiilor, neapărat trebuie să fortificăm capacitățile în vederea identificării copiilor care suferă de subnutriție și care nu se află în grija efectivă a părinților. Neglijarea părintească poate avea consecințe grave asupra activității școlare a copilului, poate crește riscul abuzării copilului de către profesori, dar poate crește și riscul de a deveni victimă a abuzului sexual. Cu referire la acest domeniu, se recomandă o intervenție urgentă în vederea identificării și susținerii copiilor care nu beneficiază de grija părintească.

În abordarea cazurilor de abuz emotional/psihologic în familie, avem nevoie de responsabilizarea părinților dar și informarea acestora cu privire la consecințele negative ale violenței verbale asupra educației copilului.

Abuzul fizic în familie comportă un interes sporit pentru analiză, deoarece pedeapsa corporală este frecvent utilizată de părinți în scopuri “educative”. În acest sens, se impune o analiză comprehensivă a cazurilor de aplicare a pedepselor corporale și motivele care au stat la baza acestor situații.

Abuzul sexual al copiilor, trebuie analizat inclusiv din prisma măririi pedepselor care sunt prevăzute în legislația penală a Republicii Moldova. Identificarea și promovarea măsurilor de interdicere a pornografiei în mediul online, este notabilă. În acest sens se impune intervenția Oficiului Avocatului Poporului către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, Ministerul Tehnologiei Informaționale, Ministerul Afacerilor Interne, în vederea restricționării accesului copilului la paginile web cu conținut obscen și pornografic.

Deși, în acest aspect, este imperios necesar a analiza gradul de respectare a aplicării Legii nr. 30 din 7 aprilie 2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, care stabilește principiile de bază privind protecția și realizarea intereselor superioare ale copilului în sfera informațiilor accesibile public, reglementări ale interdicției difuzării informației ce conțin date personale cu impact negativ asupra copiilor, care sunt autoritățile abilitate cu realizarea obiectivelor prezentei legi etc., este indicat a menționa că prevederile acestei legi nu se refără și la sursa de informație – Internet, care are ponderea cea mai mare în multitudinea de mijloace de informare, legea face trimiteri doar la interdicția difuzării în serviciile de programe radio și televiziune a imaginilor de natură pornografică.

Alt tip de violență care nu poate fi trecut cu vederea este violența în școală din partea cadrelor didactice. Conform Codului Educației al Republicii Moldova, art. 135 alin (1) lit. i), printre obligațiile personalului didactic se numără și neadmiterea tratamentelor și pedepselor degradante, discriminarea sub orice formă și aplicarea unei forme de violență fizică sau psihică. Art 135 alin (1) lit. j), descrie obligația cadrelor didactice de a informa elevii despre toate formele de violență și manifestările comportamentale ale acestora, despre persoanele și instituțiile la care se pot adresa atunci când sunt supuși unui act de abuz. Monitorizarea respectării acestor prevederi ori analiza mecanismelor

de control ale Ministerului Educației întru respectarea și aplicarea acestor prevederi, reprezintă un instrument real de prevenție a violenței copilului.

3.2.6. PROTECȚIA COPILOR LIPSIȚI DE SPRIJINUL FAMILIAL

Convenția cu privire la drepturile copilului, obligă statele, conform art.20 să asigure protecție alternativă copiilor care temporar ori permanent sunt lipsiți de mediul familial sau care pentru protejarea intereselor lor, nu pot fi lăsați în acest mediu.

În vederea protecției copiilor lipsiți de sprijinul familial, guvernează prevederile Legii 140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți. Ca forme de protecție alternativă a copiilor, legea prevede plasamentul de urgență și plasamentul planificat.

Se propune spre analiză prevederile Hotărârii nr. 52 din 17 ianuarie 2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului social Casa comunitară pentru copii în situații de risc.

Capitolul II al prezentului Regulament descrie scopul, obiectivele și principiile serviciului, printre care: asigurarea condițiilor de îngrijire, întreținere, educație și dezolvare a copilului în conformitate cu particularitățile de vârstă. O atenție deosebită, trebuie să acordăm implementării și aplicării prevederilor Capitolului V al Regulamentului care se referă la protecția împotriva abuzului și reclamațiile. Art. 64 prezintă aplicarea unei proceduri privind protecția copiilor împotriva abuzului, neglijării, exploatarei, discriminării și tratamentului degradant sau inuman. În acest context, trebuie analizată existența procedurii privind protecția copiilor, aplicarea și controlul aplicării acestei proceduri etc. Art. 65 al Regulamentului prevede informarea copiilor, reprezentanților legali/membrilor de familie ale acestora asupra procedurilor cu privire la identificarea, semnalarea suspiciunilor sau acuzațiilor de abuz/neglijență sau exploatare a copilului – cu referire la această prevedere, conchidem necesitatea cercetării datelor cu privire la cazurile de semnalare abuzului/neglijenței și reacțiile din partea autorității respective.

Cu atenție specială trebuie abordată prevederea art. 66 a Regulamentului, *Personalul Casei comunitare cunoaște și aplică metode și măsuri de protecție a copiilor de abuz, neglijare și exploatare în cadrul serviciului, precum și proceduri de raportare obligatorie a cazurilor date*. Se impune o descifrare a cunoașterii și aplicării metodelor și măsurilor de protecție a copiilor, care este gradul de implementare a acestor măsuri și dacă personalul Casei comunitare este suficient de intruit și abilitat să aplice anumite măsuri.

În continuare vom analiza procedura de depunere și examinare a plângerilor/reclamațiilor în accepțiunea prezentului Regulament. Pe lângă faptul că se prezintă o obligație de informare a copilului și reprezentantului legal al acestuia despre procedura de depunere și examinare a plângerilor, se mai face o referire și la asigurarea condițiilor de siguranță și nesanționare a copilului pentru depunerea plângerilor. Considerăm indispensabilă monitorizarea aplicării procedurii de garantare a condițiilor de siguranță și nesanționare a copilului pentru depunerea plângerilor, existența mecanismelor de reacționare, sistematizarea și contabilizarea cazurilor sesizate de copii, studierea cazurilor de sesizare care au avut consecințe asupra copiilor, și sancționarea angajaților care au încălcat aceste prevederi. Examinarea

datelor cu privire la sancționarea și frecvența sancționării angajaților cu privire la săvârșirea anumitor abuzuri, ar putea genera direcții importante.

3.2.7. PROTECȚIA COPIILOR SOLICITANȚI DE AZIL, REFUGIAȚI, BENEFICIARI AI PROTECȚIEI UMANITARE ȘI APATRIZI

Întru cercetarea protecției acestor categorii de copii, vom analiza prevederile Legii nr. 270 din 18 decembrie 2008 privind azilul în Republica Moldova. Vom puncta faptul că principiul interesul superior al copilului se regăsește în textul prezentei legi, mai mult se face referire inclusiv la respectarea prevederilor Convenției pentru drepturile copilului, la art. 14, alin.(1) *Minorul solicitant de azil sau beneficiar de protecție internațională, de protecție temporară sau de azil politic, însoțit sau neînsoțit, este protejat și beneficiază de asistența corespunzătoare pentru a se putea bucura de toate drepturile recunoscute de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și de celelalte instrumente internaționale privind drepturile omului la care Republica Moldova este parte și alin. (2) În toate acțiunile și deciziile care privesc minorii, interesele minorului vor prevala.*

Când va fi abordată monitorizarea protecției copiilor din această categorie, important este textul art. 24 din Legea nr. 270 – Garanțiile acordate minorilor neînsoțiți alin. (1) Minorilor neînsoțiți li se aplică măsurile de protecție a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova.) Vis-a-vis de tratamentul copiilor solicitanți de azil, refugiați, beneficiari ai protecției umanitare, vom analiza perspectiva tratamentului acestora ca și în cazul copiilor cetățeni ai Republicii Moldova. În continuare, vom studia garantarea dreptului la învățământ a copiilor refugiați (art. 29), accesul la asistență medicală (art. 30, alin (4), solicitanții de azil minori au acces la asistență medicală în aceleași condiții ca și minorii cetățeni ai Republicii Moldova).

Dreptul la educație a minorilor neînsoțiți îl vom găsi reglementat și în Legea nr. 274 din 27 decembrie 2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova (Art. 11, alin. (2), Minorii care au dobândit protecție internațională sau azil politic în Republica Moldova beneficiază, pe durata unui an școlar, de un curs gratuit de inițiere în limba de stat în vederea integrării în sistemul de învățământ.), cu referire la acest aspect, se impune monitorizarea garantării acestei prevederi prin analiza cazurilor de frecventare ale acestor cursuri, existența situațiilor de refuz în frecventarea cursurilor, cauzele refuzului etc. Art. 29 din Legea nr. 274 din 27 decembrie 2011, prevede asistența minorilor neînsoțiți care au obținut protecție internațională sau azil politic în Republica Moldova, alin. (2) *Secția/direcția asistență socială și protecție a familiei/Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului – Chișinău dispune măsurile necesare pentru adaptarea serviciilor oferite la nevoile specifice ale minorilor neînsoțiți după cum urmează: a) pregătirea specială a personalului din instituțiile specializate; b) utilizarea serviciilor interpreților și experților în activitățile desfășurate de instituțiile specializate; c) adaptarea condițiilor de cazare la specificul cultural al minorilor neînsoțiți care au obținut protecție internațională sau azil politic în Republica Moldova.* Considerăm oportun a analiza gradul de pregătire specială a personalului din instituțiile specializate sub aspectul instruirilor și cursurilor de formare, modalitatea și mecanismul de implicare și identificare a interpreților (dacă sunt prevăzute resurse financiare pentru contractarea interpreților) etc.

În vederea protecției copiilor solicitanți de azil, se propune monitorizarea accesului minorului neînsoțit la procedura de azil (art. 66, alin. (1) Cererea de azil a unui minor neînsoțit se examinează cu prioritate și nu poate face obiectul procedurii rapide, iar alin. (2) Autoritățile competente vor asigura accesul la serviciile de reabilitare pentru minorii victime ale abuzurilor, neglijenței, exploatării, torturii, tratamentelor inumane sau degradante ori care au suferit de pe urma conflictelor armate și, în caz de necesitate, le vor acorda asistența și consilierea necesară.)

Cu privire la plasamentul minorilor neînsoțiți, solicitanți de azil, vom monitoriza respectarea drepturilor acestora în accepțiunea art. 71, alin. (1) *Minorilor neînsoțiți li se va aplica măsura de protecție a copilului separat de părinți, prin care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în servicii sociale de plasament, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova.*

3.2.8. COPIII DEȚINUȚI CU MAMELE LOR

Pentru a analiza fenomenul încarcerării mamelor cu copii mici de până la 3 ani, ar trebui să acordăm un interes sporit la două aspecte: existența și aplicarea procedurilor de amânare a executării pedepsei și existența resurselor distincte în bugetele instituțiilor penitenciare pentru asigurarea condițiilor speciale de creștere și educare a copiilor sub 3 ani.

Prevederile art. 96, ale Codului Penal al Republicii Moldova reglementează parțial amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoane care au copii în vârstă de până la 8 ani. Alin. (1), *Femeile condamnate gravide și celor care au copii în cârstă de până la 8 ani, cu excepția celor condamnate la închisoare pe un termen mai mare de 5 ani pentru infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave împotriva persoanei, instanța de judecată le poate amâna executarea pedepsei până la atingerea de către copil a vârstei de 8 ani.*

Totuși se impune o monitorizare a frecvenței aplicării acestei prevederi, deoarece aplicarea unor asemenea proceduri de amânare a executării pedepsei ar reduce considerabil încarcerarea mamelor cu copii până la 3 ani.

În legătură cu oferirea serviciilor preferențiale în instituțiile penitenciare pentru creșterea și educarea copiilor, se propune alocarea în bugetele instituțiilor vizate a liniilor bugetare separate și dedicate hranei adecvate și speciale pentru copii, obiectelor de igienă personală pentru copii etc.

3.2.9. ADOPTIA

Articolul 21 din Convenția cu privire la drepturile copilului, descrie obligația statelor care autorizează adopția de a veghea asupra intereselor supreme ale copilului și de a

veghea ca adopția unui copil să fie autorizată numai de autoritățile competente, de recunoaște adopția în străinătate ca un mijloc alternativ de asigurarea a îngrijirii necesare a copilului, de a lua toate măsurile pentru a asigura că în cazul adopției în străinătate, plasamentul copilului nu conduce la obținerea de câștiguri material necuvenite pentru persoanele implicate etc.

Instituția adopției este legiferată de prevederile Legii nr. 99 din 28 mai 2010 privind regimul juridic al adopției. În vederea monitorizării respectării Convenției cu privire la adopție, vom propune a analiza date cu privire la ponderea adopției comparativ cu alte măsuri. Deși reglementată expres de lege, vom analiza de facto care este durata în timp a procesului de adopție.

Analiza existenței cazurilor cu privire la obținerea foloaselor în procesul de adopție atât națională cât și internațională, ar trebui să reprezinte o prioritate, or interesele supreme ale copilului riscă a fi lezate dacă scopul adopției este unul mărginit.

Se impune a studia și existența cazurilor de adopție eșuate, funcționalitatea programelor de reintegrare, reabilitare și asistență a copilului, aceste situații fiind foarte sensibile și având uneori consecințe de lungă durată asupra copilului.

Deși Legea nr. 99 din 28 mai 2010, prevede la art. 26, alin (2) *în procesul potrivirii adoptatorului, copilul care a împlinit vârsta de 10 ani, la solicitarea autorității teritoriale de la domiciliul său, își exprimă obligatoriu consimțământul în scris*, și alin.(4) *Pentru încuviințarea adopției, consimțământul copilului care a împlinit vârsta de 10 ani este exprimat obligatoriu în instanță de judecată*, vom considera important a analiza dacă acest consimțământ nu este viciat, dacă este liber exprimat, dacă există instrumente de a determina în funcție de dezvoltarea psiho-emoțională a copilului cât de conștient este consimțământul etc.

În vederea respectării art. 7 din Convenție, vom analiza și prevederile art. 43, alin (4) *pentru schimbarea numelui și/sau a prenumelui copilului adoptat care a împlinit vârsta de 10 ani se cere și acordul lui*.

O prescripție penală cu referire la instituția adopției se impune fi analizată din punct de vedere al frecvenței aplicării și abordării: Art. 204, Cod Penal – Divulgarea secretului adopției, *divulgarea secretului adopției contrar voinței adoptatorului, săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu*. Analiza cazurilor cu incidența acestui articol, ar putea sugera care sunt carențele cu privire la aplicare inclusiv a prevederilor Legii nr. 99 din 2010.

3.2.10 PENSIA ALIMENTARĂ

Atât Convenția cu privire la drepturile copilului la art. 27 alin (4), *statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru recupera pensia alimentară pentru copil de la părinții ai sau de la alte personae care răspund din punct de vedere financiar pentru acesta, atât pe teritoriul statului parte, cât și în străinătate*, cât și legislația internă prin art. 74, Codul Familiei descrie: *obligația părinților de a-și întreține copiii (1) Părinții sînt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă care necesită sprijin material. (2) Modul de plată a pensiei de întreținere se determină în baza unui contract încheiat între*

părinți sau între părinți și copilul major inapt de muncă. (3) Dacă lipsește un atare contract și părinții nu participă la întreținerea copiilor, pensia de întreținere se încasează pe cale judecătorească, la cererea unuia dintre părinți, a tutorelui copilului sau a autorității tutelare teritoriale.

Monitorizarea respectării acestui drept trebuie să pornească de la analiza cadrului legislativ cu privire la stabilirea pensiei alimentare pentru un copil care necesită un tratament special, or reglementarea Codului Familiei nu face referire la asemenea scenariu.

O abordare separată trebuie avută cu privire la sancțiunile prevăzute de lege pentru părinții care nu-și execută obligațiunile de plată a pensiei de întreținere conform legislației în vigoare. Vom aminti câteva din sancțiunile prevăzute de legea națională: Art. 320 Cod Penal, la alin. (1) prevede: *Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executare a hotărîrii instanței de judecată, dacă aceasta a fost comisă după aplicarea sancțiunii contravenționale, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 650 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de pînă la 2 ani.* Alte sancțiuni ar fi de ordin pecuniar și țin nemijlocit de procedura de executare: interdicția de a părăsi țara, poprirea conturilor etc. În această ordine de idei, s-ar propune a analiza reintroducerea reglementării în Codul Penal cu privire la infracțiunea de eschivare de la plata pensiei de întreținere, or neplata pensiei de întreținere constituie o infracțiune contra familiei și poate genera consecințe substanțiale.

Desigur, sunt afectate valorile sociale referitoare la raporturile ce presupun obligația de întreținere între membrii familiei, care au drept consecință prejudicierea creditorului întreținerii prin neplata pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească. Or, astfel cum a fost definită în literatura juridică²⁷, urmarea socialmente periculoasă constă în schimbarea produsă în realitatea înconjurătoare sau în pericolul producerii unei asemenea schimbări datorită acțiunii sau inacțiunii prevăzute de legea penală. Această urmare se concretizează fie într-un rezultat material, fie într-o stare de pericol. În speță, nu suntem în prezența unei infracțiuni de pericol, ci a unei infracțiuni de rezultat, constând în producerea unui prejudiciu persoanelor vătămate – minorii îndrituiți la întreținere. În acest sens s-a pronunțat constant doctrina și practica judiciară.²⁸

3.3. SĂNĂTATEA ȘI BUNĂSTAREA COPILULUI

3.3.1. SERVICII DE SĂNĂTATE

Conform convenției cu privire la drepturile copilului, la articolul 24, vom găsi descrise mai multe particularități cu referire la asigurarea sănătății copilului. În mod direct, Convenția obligă statele să recunoască dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale și de recuperare

²⁷ M. Basarab, Drept penal, partea generală, Vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 161; L.R. Popoviciu, Drept penal, partea generală, Editura Pro Universitaria, București, 2011, p.103.

²⁸ Revista Universul Juridic nr. 6, iunie 2015, pag. 66

de calitate. Prezentul articol impune și anumite obiective directe printre care: reducerea mortalității infantile și a celei în rândul copiilor, asigurarea medicală și măsurile de ocrotire a sănătății pentru copii, cu accent pe dezvoltarea malnutriției, inclusiv în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, recurgând, printre altele, la tehnologii accesibile și la aprovizionarea cu alimente nutritive și cu apă potabilă, asigurarea ocrotirii sănătății mamelor în perioada pre- și postnatală, crearea serviciilor de medicină preventive, de îndrumare și planificare familială etc.

Cadrul de reglementare intern cu privire la asigurarea serviciilor de sănătate se prezintă prin Legea nr. 411 din 28 martie 1995 ocrotirii sănătății, stabilește inclusiv domeniul ocrotirii familiei, mamei și a copilului. La art. 47 al prezentei legi, vom identifica obligația părinților de a avea grijă de sănătatea copilului inclusiv de a prezenta copilul pentru examinare medicală și aplicarea măsurilor de profilaxie. În acest context, există necesitatea de a monitoriza instrumentele de informare a părinților cu privire la această obligație dar și cu privire la efectele negative ale nerespectării prezentei îndatoriri. Alin. (3) al art. 47, prevede sancționarea părinților care nu respectă prevederile prezentului articol, sub acest aspect, se consideră oportună studierea cazurilor de sancționare a părinților în vederea aprecierii gradului de responsabilitate a părinților cu privire la sănătatea copilului.

Cu referire la ajutorul acordat de stat pentru îngrijirea copiilor, art. 51 al Legii nr. 411 din 28 martie 1995, prevede faptul că principalele cheltuieli de întreținere a copiilor în creșe, grădinițe, școli și în alte instituții pentru copii se fac de la bugetul de stat, precum și din mijloacele unităților economice, sindicatelor, altor organizații obștești și ale unor persoane particulare. Considerăm necesar a monitoriza respectarea cu strictețe a acestei prevederi în sensul descurajării contribuțiilor pecuniare ale părinților care vin a susține instituțiile statului – asemenea practici fiind foarte periculoase și având consecințe negative în primul rând asupra copiilor. O atenție specială vom da ajutorului acordat de stat pentru îngrijirea copiilor cu deficiențe în dezvoltarea psihică sau fizică. În conformitatea cu art. 51 alin. (2) *Copiii și adolescenții cu deficiențe în dezvoltarea fizică sau psihică sînt întreținuți de stat în case și cămine de copii, în alte instituții specializate pentru copii.* iar alin. (4) prevede: *În cazul imposibilității de spitalizare a copilului bolnav sau al lipsei de indicații pentru tratamentul acestuia în condiții de staționar, dreptul la indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă, după caz, unuia dintre părinți: mamei sau tatălui. În cazul în care nici mama, nici tatăl, din motive întemeiate, nu pot îngriji copilul bolnav, indemnizația se acordă altei persoane asigurate, după caz: tutorelui, unui alt membru de familie, bunicului sau bunicii. Persoanele care beneficiază de indemnizația respectivă sînt scutite de la muncă în modul stabilit.* Referindu-ne la acest articol, se impune a monitoriza periodic instituțiile specializate pentru copii dar și examinarea gradului de acoperire a necesităților copilului de indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav, dar și mecanismele de stabilire a indemnizației care trebuie să fie aplicate în fiecare caz distinct luându-se în considerare gravitatea bolii.

Un rol foarte important pentru asigurarea sănătății copilului îl reprezintă mecanismul de supraveghere al sănătății publice. Domeniile supravegherii sănătății publice sunt prevăzute în Legea nr. 10 din 3 februarie 2009 cu privire la supravegherea de stat a sănătății publice. În această ordine de idei considerăm oportun a solicita și analiza semestrial date cu privire la măsurile întreprinse de autorități pentru: supravegherea,

prevenirea și controlul bolilor transmisibile; promovarea sănătății, informarea și educația pentru sănătate; sănătatea în relație cu mediul ambiant; promovarea și protecția sănătății mamei, copilului și tineretului; prevenirea narcomaniei, a abuzului de alcool și a tabagismului; supravegherea condițiilor de igienă și control al infecțiilor în instituțiile medico-sanitare etc.

Sub aspectul direcțiilor principale pentru monitorizarea respectării art. 24 din Convenție, vom propune a lua în considerare următoarele:

- Alimentația copilului, avantajele alăptării și malnutriția;
- Copiii nou-născuți cu greutate mica la naștere;
- Carențele de vitamina A;
- Accesul la apă potabilă a copiilor;
- Imunizarea;
- Educația și serviciile de planificare familială;
- Informarea și educația preventive legată de HIV/SIDA;
- Practicile tradiționale care dăunează sănătății;

3.3.2. COPIII CU DIZABILITĂȚI

Potrivit Articolul 23 (CDC) – statele vor asigura „condiții care garantează demnitatea, încurajează încrederea în forțele proprii și facilitează participarea activă a copilului în cadrul comunității” Statele recunosc dreptul copiilor cu dizabilități de a beneficia de servicii speciale și încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor cu dizabilități care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în îngrijire, servicii adaptate situației copilului și situației părinților sau a celor cărora le este încredințat. Recunoscând nevoile speciale ale copiilor cu dizabilități, statele vor susține asigurarea accesului efectiv al copiilor cu dizabilități la educație, formare profesională, servicii medicale, recuperare, pregătire în vederea ocupării unui loc de muncă, activități recreative, de o manieră care să asigure deplină integrare socială și dezvoltare individuală a copiilor, inclusiv dezvoltarea lor culturală și spirituală.

Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD) reglementează inclusiv accesul copiilor cu dizabilități la trai în comunitate și la servicii calitative. Articolul 7 al Convenției se referă nemijlocit la Copii cu dizabilități și stipulează că “Statele care au ratificat Convenția vor lua toate măsurile necesare pentru a asigura exercitarea de către copiii cu dizabilități, în măsură egală cu alți copii, a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În toate acțiunile referitoare la copiii cu dizabilități se va ține cont în primul rând de interesul suprem al copilului. Statele vor asigura dreptul la libera exprimare de către copii cu dizabilități a opiniilor cu privire la lucrurile care îi afectează, opiniile fiind luate în considerație în conformitate cu vârsta și maturitatea acestora, în măsură egală cu alți copii, și li se va oferi asistență corespunzătoare vârstei și dizabilității, pentru exercitarea acestui drept.

Întru monitorizarea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități se impune a cerceta existența mecanismelor și instrumentelor de integrare/reintegrare în familia de origine/de plasament a copiilor. Pe lângă obligațiile statului de oferire a ajutorului și susținerii copiilor cu dizabilități, un rol foarte important îl reprezintă oferirea posibilităților de integrare în societate dar și de acces a copiilor cu dizabilități la serviciile publice. Considerăm esențială intervenția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în vederea promovării proiectelor de incluziune socială, de accesibilitate în instituțiile publice a copiilor cu dizabilități, de informare a actorilor implicați cu privire la drepturile copiilor cu dizabilități atât conform CDC cât și CDPD etc.

În acest sens se propune o colaborare eficientă a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului cu ONG-urile de profil în sensul planificării strategice a activității de asigurare a protecției copilului, în sensul colabărării pe marginea elaborării anumitor instrumente de informare a populației și reprezentanților instituțiilor, în sensul sensibilizării opiniei publice despre importanța asigurării drepturilor copiilor cu dizabilități etc.

Un alt aspect care merită a fi promovat și analizat cu precauție este oferirea accesului copiilor cu dizabilități la servicii publice. Considerăm, în virtutea prevederilor CDC, indispensabil a asigura tuturor copiilor șanse egale în vederea beneficiii de servicii publice: medicale, educaționale, juridice, sociale etc. Instituția Avocatului Poporului poate interveni inclusiv la nivel local pentru promovarea necesității montării rampelor de acces în instituțiile publice.

O altă direcție care poate fi abordată ține de punerea la dispoziția persoanelor cu dizabilități a unui oficiu unic situat la parterul instituțiilor de stat, unde fiecare persoană indiferent de dizabilitate să poată solicita consilierea de către un specialist care poate referi cazul la necesitate și altor profesioniști.

În vederea respectării drepturilor copiilor cu dizabilități, vom analiza inclusiv accesul copiilor la spații de joacă și petrecere a timpului liber. Acest aspect este foarte important când abordăm oferirea șanselor egale tuturor copiilor. Promovarea atât la nivel central cât și la nivel local a necesității construcției parcurilor de joacă inclusiv pentru copii cu dizabilități, ține de competența Avocatului Poporului, or dreptul copilului la joacă este un privilegiu care nu poate fi îngrădit sub nici o formă.

Cu referire la existența cazurilor de abuz sau violență asupra copiilor cu dizabilități, apreciem indispensabilă intervenția directă a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în asemenea cazuri și monitorizarea etapizată a evoluției cazurilor de acest gen, o studiere a tuturor cauzelor penale pornite pentru violență sau abuz contra copiilor cu dizabilități ar fi un prim pas în vederea planificării mecanismului de prevenție

Cu referire la existența cazurilor de abuz și violență asupra copiilor cu dizabilități, se impune a monitoriza asigurarea și respectarea dreptului acestor categorii de copii de a depune plângeri și de a sesiza organele competente cu privire la asemenea cazuri. Studiarea tuturor plângerilor sub aspectul autorului plângerii, reprezintă orientarea corectă, or importanța oferirii posibilităților copiilor cu dizabilități de a sesiza organele competente, reprezintă un criteriu important de asigurare a respectării drepturilor lor.

NOTĂ: Funcționalitatea liniei telefonice pentru copii din cadrul Oficiului Avocatului Poporului, are un avantaj în plus, deoarece este disponibilă și poate fi folosită inclusiv

de către copiii cu dizabilități. De aceea, opinăm repetat asupra promovării și asigurării acestui instrument atât de sesizare cât și de consiliere.

3.3.3 DROGURILE

În vederea prevenirii accesului minorilor la produse din tutun, Legea nr.278 din 14 decembrie 2007, stipulează la art. 17⁷ interzicerea comercializării produselor din tutun și a produselor conexe persoanelor cu vârsta de până la 18 ani. Alin. (4) al prezentei legi, stabilește următoarele: *pentru a se asigura că persoana care cumpără produse din tutun și produse conexe a atins vârsta de 18 ani, vânzătorii sînt obligați să solicite de la cumpărător prezentarea actului de identitate sau a unui alt act oficial cu fotografia persoanei, care să ateste vârsta acesteia. În cazul în care cumpărătorul refuză să prezinte actul de identitate, vânzătorul nu are dreptul să-i vîndă produse din tutun și produse conexe.*

Cadrul legal cu privire la prevenirea și combaterea accesului minorilor la produsele de tutun este în conformitatea inclusiv cu principiile și standardele internaționale. Problema cea mai mare în această speță constă în monitorizarea aplicării prezentei legi și sancționarea actorilor care încalcă aceste prevederi. În acest sens, considerăm importantă implicarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în vederea promovării și implementării de către instituțiile îndrituite a acestor prevederi. În sensul de prevenție, vom aprecia cu strictețe controlul strict al implementării prevederii: *vînzătorii sînt obligați să solicite de la cumpărător prezentarea actului de identitate sau a unui alt act oficial cu fotografia persoanei, care să ateste vârsta acesteia*, dar și introducerea sancțiunilor aspre pentru nerespectarea acestei prevederi. Pe lângă campanii informative cu privire la dauna fumatului pentru copii, pe lângă prezentarea consecințelor grave asupra sănătății, chiar dacă anumite instituții promovează un mod de viață sănătos etc., dacă minorilor în continuare le sunt accesibile produsele din tutun, eforturile de prevenție se reduc substantial.

În continuare vom analiza regulile de comercializare cu amănuntul a produselor alcoolice conform HG nr. 212 din 04 aprilie 1995, care la pct. 8, prevede: *se interzice vînzarea băuturilor alcoolice: persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani; de către persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani; în instituții de învățămînt, medicale, preșcolare și în alte instituții de educație, în cămine pentru elevi și studenți, la întreprinderile și la șantierelor de construcții și reparații, în întreprinderile comerciale din apropierea instituțiilor preșcolare și de învățămînt pentru copii (aflate în raza a 50 m de la ele), în construcțiile sportive și pe teritoriul aferent acestora, pe terenurile sportive, în ospătării dietetice și în cafenele pentru copii, în locuri de comerț pentru copii și adolescenți etc.* În virtutea atribuțiilor Avocatului Poporului de a contribui la perfecționarea legislației, credem imperios necesar a interveni în vederea modificării pct-ului 8 al HG nr. 212, la capitolul vârstei persoanelor care pot achiziționa băuturi alcoolice, vârsta minimă fiind tot de 18 ani. Evident respectarea obligațiilor agenților economici de a solicita un document care atestă vârsta persoanei care achiziționează băuturi alcoolice, trebuie să fie obligatorie.

Cu referire la copii care consumă alte tipuri de droguri sau substanțe psihotrope, monitorizarea acestor cazuri trebuie făcută în primul rând având în vedere prevederile CDC dar și principiilor și standardelor internaționale. Analiza tuturor cazurilor care au fost documentate de procuratură cu referire la consumul și distribuirea de droguri de către sau către copii, reprezintă un instrument important pentru planificarea și elaborarea strategiilor de prevenție. Un aspect foarte important ține de existența sau lipsa unui tratament special pentru copiii consumatori de droguri, atât din punct de vedere medical, social cât și juridic.

Analiza și studierea existenței unui sistem de monitorizare al cazurilor de deces cauzate de abuzul de substanțe toxice în rândul copiilor, reprezintă o direcție în vederea elaborării propunerilor și recomandărilor către instituțiile vizate.

3.4. EDUCAȚIE, RECREARE ȘI CULTURĂ

3.4.1. OPINIA COPILULUI

Art. 12 CDC, prevede atribuția statelor de a garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate. În acest scop copilului i se va da posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau organism competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, la art. 8, descrie faptul că: alin. (1) *Dreptul copilului la libertatea gândirii, la opinie, precum și la confesiune nu pot fi încălcate sub nici o formă.* În sensul acestui aliniat, vom analiza existența cazurilor de îngădire a libertății copilului la gândire, opinie și confesiune. Care au fost măsurile întreprinse de autorități în asemenea cazuri. Alin.(2) *prevede: Statul garantează copilului, capabil să-și formuleze opiniile, dreptul de a-și exprima liber aceste opinii asupra oricărei probleme care îl privește. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont, în mod obligatoriu, dacă aceasta nu contravine intereselor lui.* Considerăm necesar a monitoriza acest aspect inclusiv din punct de vedere al dezvoltării copilului, or opinia copilului trebuie luată în considerare doar ținându-se cont de interesul suprem al copilului. Alin.(3) *În acest scop copilului i se dă posibilitatea de a fi audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative care-l privesc, fie direct, fie printr-un reprezentant sau organ corespunzător, în conformitate cu legislația.* În cazul audierilor, este necesar a monitoriza caracterul audierii, tratamentul special al minorului, reprezentarea calificată a minorilor etc. Alin. (4) *Nici un copil nu poate fi constrâns să împărtășească o opinie sau altă, să adere la o religie sau altă contrar convigierilor sale. Libertatea conștiinței copilului este garantată de către stat, ea trebuie să se manifeste în spiritul toleranței religioase și respectul reciproc.* Cu referire la libertatea de a adera la o religie sau conștiinței copilului, se recomandă studierea detaliată a acestor fenomene care vizează copii fără grijă părintească, respectarea opiniei copilului în acest sens în instituțiile de tip familial etc.

Cu referire la respectarea opiniei copilului, este recomandat a analiza inclusiv posibilitatea participării copiilor în procesul decizional, atât la nivel central cât și la nivel local. Când se decide asupra anumitor proiecte/programe pentru copii, esențială este consultarea publică a acestora cu participarea viitorilor beneficiari – copiii. Monitorizarea și asigurarea respectării acestei prevederi va stipula creșterea nivelului de implicare a copiilor în domeniul decizional.

3.4.2. ACCESUL LA INFORMARE CORESPUNZĂTOARE

Statele, părți ale Convenției, se obligă prin art. 17, să recunoască importanța funcției îndeplinite de informare în masă și să asigure accesul copilului la informație și material provenind din surse naționale și internaționale, în special cele care umărăsc promovarea bunăstării sociale, spiritual și morale și a sănătății fizice și morale.

Pentru a putea veghea asupra respectării acestei obligațiuni, este necesar a studia dacă toți copiii au acces la sursele de informare, care este sursa de informare cea mai disponibilă copiilor, dacă sursele de informare promovează bunăstarea socială, spirituală și morală, care sunt sursele de informare riscante pentru copii etc.

Întru monitorizarea accesului la informare a copiilor, se impune o analiză a rapoartelor bibliotecilor cu privire la frecvența copiilor, cu privire la principalele domenii de interes pentru copii dar și cu privire la principalele probleme cu care se confruntă aceste instituții.

Având în vedere faptul că Internetul, continuă să fie una din cele mai importante surse de informare, considerăm important a introduce prevederi legislative inclusiv cu privire la anumite restricționări în acest mediu.

O altă nișă care presupune o intervenție din partea instituției Avocatului Poporului, se referă la promovarea de către instituțiile media naționale a programelor care vin să dezvolte personalitatea copilului, să cultive respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite, să educe copilul în spiritul respectului față de părinții săi, față de limba sa, de identitatea și valorile sale culturale, față de valorile naționale ale țării precum și față de civilizații diferite(art. 29 CDC).

3.4.3. EDUCAȚIA

Dreptul la educație este reglementat atât de Convenția cu privire la drepturile omului la art. 28(statele recunosc dreptul copilului la educație), Constituția Republicii Moldova la art.35(Dreptul la învățătură - dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare) cât și de Codul Educației al Republicii Moldova.

În vederea garantării acestui drept, este imperativ necesar a analiza care sunt categoriile de copii care au acces limitat la educație și ce întreprind autoritățile responsabile pentru a combate asemenea situații. Conform art. 25, Codul Educației,

alin.(1) *În instituția de învățământ preșcolar sînt înscriși, la solicitare, în mod obligatoriu, fără probe de concurs, toți copiii din districtul școlar corespunzător, alin.(2) Statul suportă cheltuielile pentru serviciile de învățământ preșcolar și de îngrijire în instituțiile publice pentru toți copiii, inclusiv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale.* În virtutea acestor prevederi, este important a analiza situațiile copiilor care nu au acces la învățământul preșcolar, or prin lege statul este obligat să asigure tuturor copiilor acest drept. Deși, sunt invocate probleme cu caracter economic, vom insista asupra faptului că acest domeniu este prioritar întru garantarea drepturilor omului, de aceea învățământului trebuie acordate surse suplimentare inclusiv financiare pentru asigurarea acestui drept.

O altă direcție este corespunderea instituțiilor de învățământ, în speță, preșcolar, cu standardele și normele naționale și internaționale, dacă există politici cu privire la susținerea cadrelor didactice care muncesc în acest domeniu etc. Promovarea acestor criterii, trebuie să reprezinte o prioritate pentru Instituția Avocatului Poporului.

Cu referire la învățământul primar și cel gimnazial, care este obligatoriu conform legislației, se impune a analiza frecvența copiilor în aceste instituții. Monitorizarea cazurilor de abandon școlar sub aspectul motivelor, consecințelor și responsabilității atât a părinților cât și a cadrelor didactice.

În vederea prevenirii abandonului școlar, se impune cu prioritate a analiza gradul de responsabilitate a părinților dar și instrumentele aplicate de cadrele didactice în vederea prevenirii și reducerii abandonului școlar, pentru că școala trebuie în primul rând să fie prietenoasă copiilor.

În această ordine de idei, sugerăm o cooperare dintre cadrele didactice, lucrătorii sociali și părinți în vederea identificării soluțiilor de prevenire și combatere a abandonului școlar.

O perspectivă foarte importantă este legată de interferența dreptului copilului la opinie și garantarea dreptului la educație. Cu referire la managementul învățământului general, art. 49, Codul Educației, descrie structura și atribuțiile organelor de conducere a instituției de învățământ general, *la nivelul instituției de învățământ general funcționează: a) consiliul de administrație al instituției de învățământ, cu rol de decizie în domeniul administrativ, care este format din: director, un director adjunct, un reprezentant delegat de administrația publică din unitatea administrativ-teritorială de nivelul întâi în care se află instituția, trei reprezentanți ai părinților, delegați de adunarea generală a părinților, doi reprezentanți ai cadrelor didactice, delegați de consiliul profesoral, și un reprezentant al elevilor, delegat de consiliul elevilor din instituție.* Considerăm eficientă promovarea implicării elevilor în procesul de management al instituției de învățământ, deoarece acest instrument garantează atât dreptul copiilor la opinie, cât și reprezentativitatea lor, evident se dictează a monitoriza funcționalitatea și garantarea luării în considerare a opiniei copilului în cadrul acestor consilii de administrare.

Un alt criteriu care trebuie abordat cu precauție, este asigurarea scopului și obiectivelor educației. Analiza respectării dreptului la educație sub aspectul nevoilor de învățare a curriculumului școlar și corespunderii sistemelor de evaluare atât din grădinițe cât și din școli cu potențialul real al copiilor, reprezintă o direcție importantă de monitorizare.

Instruirea cadrelor didactice cu referire la capacitatea de a sprijini și a dezvolta personalitatea și potențialul elevilor, cu privire la atitudinea față de elevi bazată pe respectul față de individualitatea fiecărui elev, cu privire la promovarea educației pentru valori (toleranță, non-violență, respect față de minorități,) trebuie să fie un scop bine determinat ale autorităților responsabile. În acest sens, se încurajează inclusiv participarea reprezentanților Oficiului Avocatului Poporului la sesiunile de instruire a cadrelor didactice cu vizarea și promovarea acestor criterii și standarde.

3.4.4. TIMPUL LIBER, RECREARE ȘI ACTIVITĂȚI CULTURALE

În cadrul acestui subcapitol, vom analiza respectarea prevederilor art. 31 din Convenția cu privire la drepturile copilului care stabilește dreptul copilului la odihnă, la vacanță la practicarea activităților recreative proprii vârste, de a participa la viața culturală și artistică. Alin. (2) al prezentului articol obligă statele să respecte și să promoveze dreptul copilului de a participa pe deplin la viața culturală și artistică și încurajează punerea la dispoziția acestuia a mijloacelor adecvate de petrecere a timpului liber și de desfășurare a activităților recreative, artistice și culturale în condiții de egalitate.

Ca punct de reper pentru monitorizarea respectării acestui drept, vom cerceta care sunt activitățile recreative ale copiilor și dacă toți copiii au acces la ele. În acest sens, se impune cercetarea situațiilor copiilor din medii dezavantajate social (instituții de ocrotire, mediul rural, familii separate etc.).

O altă direcție ține de activitățile extrașcolare ale elevilor. Vom analiza dacă sunt respectate interesele copiilor în cadrul disciplinelor opționale și activităților extrașcolare, dacă există instrumente utilizate de cadrele didactice în vederea identificării intereselor copiilor, dacă la elaborarea programei pentru disciplinele opționale participă și elevii și dacă programul școlar evită supraîncălcarea elevilor.

În continuare vom insista asupra importanței monitorizării acestui drept din prisma prevenirii consumului de droguri sau antrenarea copiilor în activități infracționale. Pentru a preveni antrenarea copiilor în activități antisociale, se impune a monitoriza implementarea sistemelor și instrumentelor de asigurare a timpului liber a copiilor. Acest aspect, reprezintă una din metodele clasice de prevenție inclusiv a săvârșirii de infracțiuni dar și a consumului de droguri.

3.5. JUSTIȚIA PRIETENOASĂ COPILULUI

3.5.1 DELICVENȚA JUVENILĂ

Prevenirea și monitorizarea de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a delicvenței juvenile în Republica Moldova, reprezintă un obiectiv important. Analizând actualitatea și ponderea acestui aspect când este abordată protecția drepturilor copilului, putem conchide că este nevoie de o participativitate sporită a instituției naționale pentru drepturile omului în vederea analizei și cercetării gradului de respectare a drepturilor inclusiv a copiilor care sunt în conflict cu legea penală.

Înainte de toate vom considera necesar a analiza cauzele principale care duc la săvârșirea de către minori a infracțiunilor prevăzute în legislația penală.

Criminalitatea în rândul minorilor are multe cauze diferite de cele ale criminalității adulților. Analizând acest fenomen, pe genuri de infracțiuni s-au desprins următoarele: Cauzele specifice ale apariției delicvenței juvenile sunt: creșterea situațiilor de abandon școlar a unor elevi cunoscuți cu comportament deviant sau preocupări antisociale, lipsa unei activități utile; - lipsa de supraveghere permanentă de către părinți, supraveghetori, tutori etc.; familiile dezorganizate din rândul cărora provin unii minori infractori ai căror părinți sunt cunoscuți cu antecedente penale; - Intermitență în educația minorilor de către școală, unități de ocrotire (case de copii, școli de reeducare, școli speciale) alte instituții cu atribuții în acest sens; - necunoașterea din timp a anturajului, a locurilor și mediilor frecventate de minori; lipsa unei legături permanente între familie și școală; - influența unor infractori majori aflați în anturajul minorilor prin determinarea acestora de a comite fapte antisociale; - consumul de către unii minori de substanțe halucinogene și alcool pentru creșterea unei stări euforice.²⁹

În vederea prevenirii delicvenței juvenile, conform rezultatelor studiului, Fenomenul delicvenței juvenile în Republica Moldova, experții susțin necesitatea eficientizării acțiunilor de prevenire a delincvenței juvenile. În opinia lor, acestea trebuie să fie orientate prioritar spre: crearea diverselor servicii comunitare, în special pentru copiii din grupele de risc; ocuparea timpului liber al copiilor prin desfășurarea activităților culturale și educative; formarea culturii juridice în rândul copiilor, dar și al maturilor, prin organizarea seminarelor specializate; implicarea comunității în elaborarea și implementarea programelor cu caracter social anticipativ (cooperare, informare ș.a.); sensibilizarea populației privind problematica prevenirii delincvenței prin implicarea voluntarilor din comunitate în programele de asistență socială și consiliere; organizarea diverselor campanii în scopul înlăturării prejudecăților și etichetărilor față de minorii în conflict cu legea.³⁰

În această ordine de idei, vom considera important rolul Avocatului Poporului pentru drepturile copilului de a promova acțiuni și instrumente pentru educația copiilor dar și părinților, de a monitoriza autoritățile responsabile de crearea serviciilor comunitare pentru copii din grupurile de risc.

Contribuția la elaborarea programelor școlare prin promovarea formării culturii juridice în rândul copiilor, reprezintă un pas important dar și eficient în vederea prevenirii delicvenței juvenile.

²⁹ <http://irp.md/news/519-ce-este-delicvena-juvenil-i-care-sunt-motivele-apariiei-ei.html>

³⁰ „Fenomenul delicvenței juvenile în Republica Moldova”, Institutul de reforme penale, autori: Igor Dolea, Victor Zaharia, Valentina Prițcan și Mariana Buciuceanu-Vrabie

Monitorizarea strictă și insistentă a cazurilor de abandon școlar dar și a cauzelor abandonului școlar, de consum de alcool și aflarea minorilor în spații care conform legii ar trebui să fie interzisă, ar trebuie la fel să fie o prioritate pentru instituția națională de protecție a drepturilor copilului.

Cu referire la importanța și rolul Raportului anual al Avocatului Poporului, vom considera indispensabilă referirea delicvenței juvenile într-un capitol separat. Acest aspect va veni pentru a contura și sublinia necesitatea reglementării obligației Avocatului Poporului pentru drepturile copilului de a elabora un Raport anual distinct față de Avocatul Poporului.

3.5.2. INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL JUSTIȚIEI PENTRU COPII

Elaborarea unui sistem de justiție pentru copii în Republica Moldova bine ancorat care să aibă printre principiile de bază interesul superior al copilului, dar să țină cont și de toate prevederile internaționale, reprezintă o adevărată și necesară realizare. Legislația națională în domeniul protecției drepturilor copiilor a preluat în mare măsură principalele reglementări internaționale cu privire la protecția drepturilor copilului.

Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delicvenței Juvenile încurajează dezvoltarea de măsuri aplicabile populației ca întreg, prin recomandarea dezvoltării programelor de protecție socială, în special în domeniul educației, muncii și sănătății, de asemenea încurajează adoptarea unei legislații specifice justiției juvenile.³¹ Principiul de bază constând în faptul că pentru prevenirea infracționalității este imperios necesar a implica familia și școala. Textul acestui document are drept obiectiv integrarea copiilor prin intermediul familiei și prin implicarea activă a societății.

Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privați de Libertate sunt menite să contracareze efectele negative ale privării de libertate, asigurând respectarea drepturilor copilului, și reprezintă un cadru cuprinzător, acceptat internațional în care țările pot reglementa privarea de libertate a tuturor persoanelor sub 18 ani.

Regulile Minime ale Națiunilor Unite pentru elaborarea măsurilor neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo/1990) prezintă o serie de principii fundamentale în vederea favorizării recurgerii la măsuri noncustodiale, ca și la garanții minimale pentru persoanele supuse măsurilor ce substituie închisoarea.

Linii directoare de acțiune privind copiii implicați în sistemul de justiție penală, au fost elaborate ca rezultat al unei întâlniri dintre mai mulți experți care a avut loc la Viena în 1997, având drept obiectiv principal sprijinirea statelor întru implementarea prevederilor Convenției asupra Drepturilor Copilului, a Regulilor de la Beijing, a Regulilor Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privați de libertate și a Directivelor de la Riyadh. În principiu, acest instrument internațional abordează următoarele aspecte: importanța principiului nondiscriminării, necesitatea înființării de către state a instanțelor pentru

³¹ Hamilton C.; Harvey R., *The Role of Public Opinion in the Implementation of International Juvenile Standards*, *The International Journal of Children's rights*, Martinus Nijhoff Publisher, 2004, vol.11, pp 369-390

minori, instituirea unei game largi de măsuri alternative în fazele ce preced arestarea preventive etc.

Vom sublinia faptul că atingerea obiectivelor atât de prevenire cât și de combatere a delincvenței juvenile, la recomandarea documentelor internaționale, se poate face prin înființarea de către state a instanțelor pentru minori.

RECOMANDĂRI

DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A CADRULUI NORMATIV ȘI A INSTRUMENTELOR INTERNE:

1. Crearea unei pagini web dedicate Avocatului Poporului pentru drepturile copilului care să conțină un câmp separat, dedicat sesizărilor și plângerilor în regim online;
2. Elaborarea și prezentarea unui Raport anual al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului către Parlament;
3. Promovarea și modificarea legii nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului în sensul uniformizării prevederilor ce reglementează activitatea celor 2 instituții naționale de același rang(Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului);
4. Promovarea la nivel național(inclusiv în regiunea Transnistreană) a liniei telefonice și desemnarea unei persoane responsabile(angajat) exclusiv de menținerea bazei de date și de referirea plângerilor/sesizărilor;
5. Promovarea stridentă a identificării soluțiilor inclusiv financiare în vederea dezvoltării urgente a serviciilor profesionale de consiliere psihologică, juridică și de îngrijire a copilului, servicii care reprezintă indiciatori reali cu privire la garantarea dreptului copilului împotriva violenței, abuzului și neglijării.
6. Promovarea introducerii în Regulamentul – cadru al Centrului de plasament temporar al copilului, prevederi exprese cu privire la protejarea vieții private în accepțiunea Convenției sub aspectul imixtiunii arbitrare sau ilegale în viața privată;
7. Promovarea identificării și alocării mijloacelor financiare separate pentru copii deținuți împreună cu mamele lor;
8. Monitorizarea gradului de intervenție și implicare a autorităților în vederea prevenirii și combaterii fenomenului de abandon prin efectuarea vizitelor de monitorizare a maternităților;
9. Colaborarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului cu ONG-urile de profil în sensul elaborării anumitor instrumente de informare a populației și reprezentanților instituțiilor, în sensul sensibilizării opiniei publice despre importanța asigurării drepturilor copiilor cu dizabilități;
10. Promovarea atât la nivel central cât și la nivel local a necesității construcției parcurilor de joacă inclusiv pentru copii cu dizabilități;

11. Participarea reprezentanților Oficiului Avocatului Poporului la sesiunile de instruire a cadrelor didactice cu referire la capacitatea de a sprijini și a dezvolta personalitatea și potențialul elevilor, cu privire la atitudinea față de elevi bazată pe respectul dată de individualitatea fiecărui elev, cu privire la promovarea educației pentru valori (toleranță, non-violență, respect față de minorități etc.);
12. Intervenția Oficiului Avocatului Poporului către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, Ministerul Tehnologiei Informaționale, Ministerul Afacerilor Interne, în vederea restricționării accesului copilului la paginile web cu conținut obscen și pornografic

DE PERFECTIONARE A CADRULUI LEGISLATIV:

1. Promovarea modificării Codului Contravențional al Republicii Moldova sub aspectul înăsprii sancțiunii contravenționale în cazuri de împiedicare neîntemeiată a unuia din părinți să comunice cu copilul ori să ia parte la educare lui;
2. Promovarea modificării Codului Contravențional al Republicii Moldova sub aspectul modificării prevederii art. art. 63¹ *sanționarea admiterii aflării persoanelor care nu au împlinit vârsta de 16 ani în localurile de agreement fără însoțire în afara orelor stabilite*, în sensul mării vârstei persoanei care poate fi admisă în localurile de agreement fără însoțire în afara orelor stabilite de la **18 ani**.
3. Promovarea reglementării penale a tratamentului nefavorabil a părintelui sau altei persoane căreia i s-a încredințat copilul prin aplicarea oricărei măsuri sau tratament care pune în primejdie gravă dezvoltarea fizică, intelectuală sau morală a copilului.
4. Promovarea introducerii în textul Legii nr. 30 din 7 aprilie 2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației a sursei de informație - Internet, în sensul interdicției difuzării în serviciile internet a imaginilor de natură pornografică;
5. Propunerea de modificare a Codului Penal cu privire la amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoanele care au copii în vârstă de până la 8 ani în sensul omiterii restricției de 5 ani;
6. Promovarea reintroducerii reglementării în Codul Penal cu privire la infracțiunea de eschivare de la plata pensiei de întreținere;
7. Promovarea modificării pct-ului 8 al HG nr. 212 din 04 aprilie 1995 la capitolul vârstei persoanelor care pot achiziționa băuturi alcoolice, vârsta minimă fiind de 18 ani nu de 16 ani cum este în actuala redacție;

DE ORDIN GENERAL

1. Încurajarea și promovarea nesanționării copiilor aflați în custodia statului cu interdicția de a avea întrevederi cu membrii familiei;
2. Monitorizarea respectării dreptului copilului la plimbări (cel puțin 2 ore pe zi, conform prevederilor art. 215 din Codul de executare al Republicii Moldova) în locurile de detenție provizorie;

3. Monitorizarea și îmbunătățirea aspectelor cu privire la alimentația deținuților minori aflați în custodia statului sub aspectul rației alimentare suplimentare;
4. Monitorizarea cazurilor contravenționale care se referă la admiterea copiilor la locuri de muncă care prezintă pericol pentru viața și sănătatea lor;
5. Promovarea prevenirii cazurilor de exploatare prin muncă a copiilor inclusiv la nivelul instituțiilor de sănătate sub aspectul sesizării cazurilor de exploatare prin muncă organelor competente;
6. Promovarea măririi frecvenței întrevederilor minorului cu membrii familiei inclusiv în perioada de regim inițial;
7. Monitorizarea/propunerea instrumentelor de promovare de către instituțiile media naționale a programelor care vin să dezvolte personalitatea copilului, să cultive respectul pentru drepturile omului și libertățile fundamentale precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite, să educe copilul în spiritul respectului față de părinții săi, față de limba sa, de identitatea și valorile sale culturale, față de valorile naționale ale țării precum și față de civilizații diferite;
8. Monitorizarea funcționalității și garantării luării în considerare a opiniei copilului în cadrul consiliilor de administrare a instituțiilor de învățământ;
9. Contribuția la elaborarea programelor școlare prin promovarea formării culturii juridice în rândul copiilor în vederea prevenirii delincvenței juvenile;
10. Monitorizarea aspectului cu privire gradului de implicare a copiilor în spațiul asociativ, dacă implicarea este efectivă(sunt membri activi) sau pasivă(beneficiari ai unor proiecte);